

БІБЛІОТЕКА
УКРАЇНСЬКОГО
ДЕРЖАВНИКА

СВЯТОСЛАВ ДОЛЕНГА

ДОНЦОВЩИНА

БІБЛІОТЕКА УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВНИКА

ТОМ III.

СВЯТОСЛАВ ДОЛЕНГА

ДОНЦОВЩИНА

**ВАРШАВА
В А Р Я Г
1 9 3 8**

Редактор: А. Крижанівський і Б. Ольхівський.

Друкарня «АБЦ» у Варшаві, Маршалковська 91, телефони: 8.68-65 і 9.81-11.

П Е Р Е Д М О В А

Українській інтелектуальній еліті добре відомі кипучий південний темперамент і вигострене перо Святослава Доленґи, перо-шпага майстра-віртуоза політично-публіцистичного й літературно-критичного фехтунку.

Раз-у раз виблискує ця шпага й завдає дошкульні удари. Поривна брутальність блискавкових атак Доленги багатьох лякає й згіршує, незамасковані вибухи жагучого гніву відштовхують ідиліків. Але в цих неідилічних своїх методах боротьби Святослав Доленга завжди залишається вірний сформульованому в своїх „Уривках з щоденника“ ідеалові неідилічної України.

Річ для нас найважливіша це не темперамент Доленги, не його блискучі стилістичні досягнення. Питання найсутніше: кого бе Доленга, чому, защо й нашо?

Відповідь на це питання дає огляд публіцистичної діяльності Доленги від самого її початку аж по цей день. Всі його праці мають спільне спрямування. Завжди він у них стоїть на сторожі найвищих центральних українських позицій. На них звернена вся його увага. Завжди виступає він проти спроб підмінення, фальшування головної осі України, проти всіх спроб поставити на найвищому шпилі українських змагань і видавати за світильник-дороговказ ті блудні вогники, що змушують топтатися й блудити серед нагороджененої небезпеками епохи.

Була ж спроба очолити Україну „династією” „монархом”, що на його маєтат могли б молитися, спраглі конкретного втілення власної державності, українські душі. Документальна, ніким ніколи в найменшій подробиці не збита „Скоропадщина” С. Доленги роздерла штучно-змонтовані декорації, і показала за ними нужденну постать слабоумного й слабодухого царського генерала. Розвіяла легенду про „українську” династію, що спиралася на живій, зовсім не легендарній традиції, найгіршій традиції малоросійського царепоклонства.

З почуттям повної відповіданості за свої слова й з найглибшим переконанням, що в майбутньому — в історичному аспекті—знаайдуть вони повне півтордження, зазначую, що опублікування „Скоропадщини” було великою заслugoю перед Українською Справою. Було сміливим і активним протиставленням історичному злочинові ріжних Назаруків і Палієвих, які й досі намагаються звязувати патріотизм галицьких і заокеанських Українців з ім'ям Скоропадських. Справді жадний найлютиший ворог не міг би вигадати нічого для себе кориснішого ніж використання фатальної ігноранції галицького громадянства в великоукраїнських справах, безумне поєднання великих моральних скарбів цього громадянства з брудною й навіки програною всеросійсько-білогвардейською справою. Вистане уявити собі синів Галичини, які б прийшли на Велику Україну з найкращими намірами, з найбільшою самопосвятою битися за зненавиджене цією Україною, ні трохи не менше ніж большевицьке ярмо, ім'я Скоропадських, щоб зрозуміти чому й нашо зводив свій перший двобій Святослав Доленга.

По „українському монархові” прийшла черга на іншу людину, що гострими ліктями пробувала пропхатися значно вище, ніж мала право,

на найвищий шпиль української дійсности, на найвищі щаблі української гієрархії вартостей, і в безмежній своїй писі, в супаху перед „конкуренцією“ вищих вартостей, що кидали — в порівняльному аспекті — темну тінь на цю пиху, дійшла до одвертої непошани самого Вождя-Мученика.

Знов виринає питання: чому й нашо Свято-слав Доленга й ціла група його однодумців, націоналістів-державників виступили так гостро проти д-ра Донцова, публіциста, що на його писаннях виховувалися й зазнали на собі великого їх впливу? Чому вони, приймаючи і акцептуючи значну частину того акту обвинувачення проти „соціал-ідіотів“, федералістів, драгоманівців, „травоїдів“ і т. д., що в його складання й обґрунтування вложив д-р Донцов багато праці й хисту, йдуть, проте, власними, а не донцовськими стежками.

Нікого не переконає д-р Донцов, ставлячи знак рівності між цією групою своїх противників і тими персонажами, що їх обвинувачення дало йому сучасну його позицію в українській політичній літературі: старозавітними пацифістами, демократами, інтернаціоналістами й партійниками. Самі до цього часу щасливо законсервовані заповідні екземпляри с.-р. і с.-д. напевно не признаються до нових „родичів“. Інша річ, що ми, багато молодші за д-ра Донцова, зустрічаємося з пережитками довоєнної ментальності значно частіше в історичній перспективі, ніж в умовинах актуальної дійсности, і цей факт надає трохи інакше зафарблення нашому до них відношенню. Для нас може бути актуальною справа конкретного, практичного усунення якогось пережитка з тої чи іншої ділянки зорганізованої національної чи державної праці. Але жити ввесь час розгризанням і пережовуванням давно вижив-

тих і видохлих, скомпромітованих історичним до-
свідом світоглядів і теорій, вкладати до цієї пра-
ці всі сили розуму й серця — не можемо. Не
можемо зробити цієї приємності д-рові Донцову.
Коли читаемо його статті в останніх річниках
„Вістника” з багатьма дуже цінними поуками та
порадами діячам 1917 р., то жалуємо тільки, що
д-р Донцов не надрукував цих статтів у 1917 р.,
а протримав їх стільки літ — не знати в голові,
чи течі.

І не тільки цей факт — загипнотизованість
старої людини давніми, колись „ударними” зав-
даннями й недобачання та легковаження нових,
факт, що зумовляє напр. таку помітну ріжницю
між проблематикою „Вістника” і значно ширшою
та близчою до життя проблематикою „Голосу”
молодих націоналістів, не тільки цей факт відді-
ляє нас від Донцова. Націоналістичні тези на
Україні не впали на мертвий ґрунт, не закосте-
ніли й не скамяніли в „канонічних” формах „На-
ціоналізму” д-ра Донцова. Зустрілися з життям
і його живими, далекими часто від кабінетних
теорій, вимогами, зхрештувалися з новими, виро-
слими з нових обставин, з дедалі то глибшого
продумання і усвідомлення історичних шляхів
України, течіями. [Згідно з незломними законами
життя, що не хоче й не зносить мертвого застою,
повставали свіжі парості українського націоналі-
зму, д-рові Донцову вже незрозумілі, чужі.

Чому так сталося? Чому розійшовся з д-ром
Донцовым сторожкий і напружений мисленник,
обдарований тонкою інтуїцією — колишня при-
краса й слава „Вістника” — д-р Юрій Липа, за-
тужений за маєстатом України, надхнений до-
слідник догматів її віри, чому він прийшов до
висновку, що „вісь д-ра Донцова це не вісь
України”?

Чому покинув Донцова співець романтики

української революції новеліс Андрій Крижанівський? Чому відійшла від нього авторка поезій, насичених глибоким, чистим і органічним патріотизмом, теперішня лявреатка Лівицька-Холодна? Чому ще раніше покинули його висококультурний фільософ Іванейко, поважний історик і публіцист Кучабський?

Що гнало від д-ра Донцова цих всіх людей, з яких не один перевищував його свою культурою й талантом? Вдумуючись в їх біографії, в їх житті й творчості, приходимо до висновку, що якийсь трупний запах відштовхув їх від редакції й редактора „Вістника”, змушував шукати — щасливо або нещасливо — живішої, здоровішої атмосфери.

Між ними й д-ром Донцовим лежить непрохідна прірва капітальних ріжниць у світовідчуванні!

Зводячи невпинну боротьбу з колишнім са-мим собою, з людиною минулого доби, XIX століття, д-р Донцов не може органічно позбутися основних підстав давнішого світовідчування. Інформуючи своїх читачів про могутні духові течії й рухи наших часів, несвідомо перекладає їх на мертву мову своєї (не розумово, а органічно своеї) віджилої доби. Позбавляє їх, таким чином, найглибшого, есенціонального, найціннішого змісту, позбавляє їх живої їх душі. Тому всі вони так бліdnють під його пером, так затрачують свої живі фарби, свій індивідуальний дух.

Душу всіх новітніх націоналістичних рухів творить поглиблене, побожне сприйняття власної батьківщини, щонайщільніше повязання її власного духа, виявленого в минулій її історії, з її завданнями на майбутнє. Людські одиниці стають слугами життєвих імперативів своєї нації-країни. Всевладні диктатори — Гітлер і Мусоліні служать не якимось особистим примхам і фан-

тазіям, не заздрять вікопамятному жестові прихильника засади „чину для чину” Герострата. Новітній диктатор почуває себе головним жовніром і головним робітником своєї країни, більше за всіх обтяженим обовязками її слугою.

В цьому є дух сучасності. Інакшій був основний зміст звироднілого декадансу „*fin de Siecle'y*” в якому досі живе, і яким досі дихає на українську Псіхе д-р Донцов. На найвищих шпиллях космічного життя вміщав цей декаданс людську одиницю, індивідуум, його переживання, його терпіння, його радощі. Не бачив нічого понад них вищого.

Подивляв їх у літературі, подивляв у драматичному театрі. Подивляв у хворобливих ви-парах Достоєвщини... Тому російська психольотічна література так природно почала була заливати — всупереч твердженням д-ра Донцова — світове (світового декадансу) річище. З кожного найдрібнішого, найбуденнішого епізоду: з бабячої зради, із скиглення „зайдженого середовищем” імпотента можна було зробити перлу, перлу створіння, видобувши з них (якнайбільший) трагізм...

Мелянхолійним трагізмом просякнена творчість Чехова і (якже близька до неї) творчість Франка, Молодої Музи. Або ні, декаданс бунтувався проти трагізму, хотів показати сильну людину надлюдину, *Übermensch'a*, що бунтується, зриває кайдани „суспільних забобонів”, ланцюги, що звязують вільну, незалежну від них індивідуальність: етику „сірої людини”, родину, рідний край. На шпилі людських поривань, на шпилі людської свободи зявлялися горді наркомани і еротомани, горді бояки Горького, Арцибашева й Винниченка. Вони виступали на високу естраду й грали перед захопленою публікою горду драму свого самітного, високо-індивіуального життєвого акту, свого „чину для чину”.

Все це чуже для нової, нашої (не розумово а кровно-органічно нашої) епохи. Епохи, що усунула малі індивідуальні діла й справи з-під індивідуалістично-психологічного мікроскопу. Епохи (чи нової? — а Спарта, Рим, Прусія?), яка відкрила знову вищі, понадіндивідуальні існування.

Беру приклади з власного досвіду. Якесь поліське містечко для людини минулої доби могло бути тільки сірим тлом провінціяльної буденщини для якогось ще бунтівничого, але вже заломаного „Übermensch'a“. Нове світовідчування відкриє в цьому містечку колишній город-твердиню войовничих князів, колишнє поле смертельного козацького бою, відкриє в цьому містечку, в напів-зрівняних з землею його валах, в напівзруйнованих мурах — Сіон. „О земле рідна від крові багрова, мій ти Сіоне, мій Єрусалиме“! Які це чужі слова для д-ра Донцова.

Нашо творити культ крові Вождя — вистане фразеольгічна вольовість д-ра Донцова. Нехай ширять цей культ жертвенної крові „Літописи Червоної Калини“ і взагалі „інші органи“, Вістник цього культу не ширить. Нашо шукати української раси? Це якимось німцям, чи романцям може бути потрібне, нам вистане фразеольгія антимасонського масона і фашистського антифашиста д-ра Донцова! Нашо шукати предків —каже д-р Донцов, нашо думати про предків — хіба на те, щоб скинути на них ввесь тягар історичної відповідальності? Ні, не в цьому річ пане д-ре, а в тому, що ви мертвою своєю душою людини мертвої епохи не можете зрозуміти зasadничої речі — понадіндивідуального існування великих понадлюдських речей. Для вас нація не живе істота з тілом і душою, істота, що живе століття, а актуальна аrena для мистецької гри трагічних маланюківських масок (масок, але не облич!).

Ви не можете зрозуміти пане д-ре! Ви скажете: що ж тоді залишиться, коли не можна буде заграти мистецької опери (чин для чину) перед очима схвильованої й зворушененої публіки, під акомпанімент вертінсько-маланюківських мельодій? Що залишиться без гордого трагізму драматичних акторів? Чи не залишиться сіра пустка, „міщенство“? Ні, пане д-ре, залишаться вищі існування, існування, що їх ви доводите, але не відчуваєте, в яких не живете! Вищі тисячолітні існування, які повертають нам (індивідуальностям нашим) нормальнє місце в космічній гармонії. А ми (індивідуальності), що? — зеро проти них? Ні, навпаки вони нас підносять від зера і пустки індивідуального „übermensch'a“, вони привертають нам віру в вічне життя, віру, що життя не закінчується згноєнням у труні з робаками (бульочі примари вістниківсько-маланюківської поезії), що ми можемо будувати свою безсмертність (тільки!) в вищих існуваннях. Ця віра (ви говорите про релігію націоналізма, але не знаєте її Бога) привертає нам радість життя, привертає зненавиджений вами радісний оптимізм безсмертної „раси“ і спонукає нас плювати з десятого поверху на трагізм некрофілічних „воском заплаканих білих свічок“. Це старий потопаючий світ відзвивається в вашому журналі, світ трагічних (якже трагічних!) „нитиків“ давніх часів, коли всім вистачало пирогів і вареників, коли так легко було революціонізувати проти ідіотичної російської чи австрійської поліції, і всі тому нудилися, з нудьги заломлялися, трагічно заломлялися, або спалахали безплідним скороминущим фаерверком індивідуального бунту.

Так, індивідуалізм! Індівідум понад усе, понад „біг річок і напрямок гірських хребтів“, понад голоси історії. Індівідуум існує — решта примари — уявлені ланцюги, які' треба розірвати, щоб

утвердити на руїнах своє „я”, „über — я“. Де ж цьому індивідуалізмові зрозуміти існування України, ширшої в своїму просторі, в століттях свого існування, в ріжноманітності своїх проявів, ніж „я“ д-ра Донцова. Як перед нею схилитися? Як віддати їй своє „я“ і в цій відданості, а не в чому іншому, зробити його великим? Як похилити своє блискуче перо, свою вигострену фразу перед тінями героїв, перед жертвою їх кровю, перед авторитетом людей чину, перед священими символами Нації, як звернути своє лице до справжньої її осі, до справжньої її вершини?

Як зрозуміти їй сприйняті неперерване (поза і понад індивідуальними постатями соціал-ідіотів) існування Української Держави?

Все це чуже для вас, пане докторе, і саме тому коле вас блискуча шпага!

Борис Ольхівський.

Л Е М Е Н Т У Г Е Т Т И

Виходити за межі гетта можна було тільки вдень. Вночі (а підчас свят також і в день) брами гетта замикалися й спізнілі жиди карані були на тілі, або грошима... Проте самі жиди були зацікавлені в існуванні гетта, бо воно обороняло їх від нападів при зустрічах з нежидівським населенням...

(З одної енциклопедії)

Як сумісь ріжних контрастів жидівський характер сполучає в собі найбільшу боягузливість з наддзвичайною нахабністю і зухвалством, коли тільки обставини приводять йому на виявлення цих прикмет.

(Із книги про жидівство).

I.

Хто не знає жидівських дільниць! Ціла маса крамниць, накопичених на найбрудніших вулицях і всі подібні одна до одної. Пристрасні семітські обличя, гвалт і крик, лайки й дорікання, замусолені, обшарпані жиди накидуються на покупців, торгуються, закликають і, рекламиуючи свій крам, впевняють, що кращого краму не може бути. Біда „гоеві”, який сюди вступить. Його обдурають, обкрутять навколо пальця, всунуть річ найгіршої якості й випхнуть поза межі гетта. Гой в гетті нічого не може вдіяти. Спробував би він протестувати! Зараз цілий кагал накинеться на нього, залементує й заверещить. Гоя пошарпають, намнуть йому в юрбі боки й нічого гоеві не поможе. Навіть у суді сотки пейсатих свідків зізнаватимуть, що саме гой обдутив жидів,

що жидки сиділи собі тихенько й нікого ніколи не зачіпали.

Але вже справжній лемент здіймається у гетті тоді, коли який-небудь нежидівський купець відкриває десь зблизька свою крамницю й хоче чесно, не ошукуючи, спродаюти свій крам. О такого підлого гоя жиди, коли б могли, роздерли б на шматки. Як сміє хтось інший, не жид, відкривати свою крамницю! Як сміє він продавати крам! Як сміє він конкурувати з жидами!

І ось починається правдиве пекло для нежидівського купця. Купця провокують, про його крамницю розповсюджують всілякі наклепи, бути шиби в його помешканні, всіма засобами відтягають покупців, спродають свій крам нище вартости — все на те, щоб змусити купця покинути своє місце й зайнятися іншим ділом. Ніхто ж бо не сміє заробляти на дурних гоях, крім жидів! Й ніхто не має права спродаювати нежидівського краму!

І справді більшість нежидівських купців виносяться геть, не витримуючи жидівських нападів. Але знаходяться й такі, які мають характер, щоб перетривати. Ці, що мають характер, вони не тільки не бояться жидівських погроз, але самі переходят у наступ. Їх не залякує семітська нахабність, бо вони знають, що вона кінчается тоді, коли натрапляє на рішучий опір. І ось по певному часі вони стають міцно на ногах і здобувають собі постійну клієнтелю, яка вже не звертає уваги на жидівські наклепи.

Щоб витримати в українському так зв. „націоналістичному“ гетті треба також мати характер. Треба мати характер, або переходити на віру націоналістичних рабінів. Цебто просто безkritично тих рабінів слухати. Бо ж „хоча один рабін говорить одне, а інший друге — слова їх,

проте — слова Божі“ (Талмуд, тракт. Гитин. л. 6 розд. 2). А „хто противиться рабіові, хто з ним сперечаеться, або проти нього бунтується, той поступає так, ніби противиться Богові, сперечаеться з Богом і повстає проти нього“ (Талмуд, тракт. Шолига, розділ I).

Отже українське „націоналістичне“ гетто! Не вагаюся так назвати те середовище, яке стоїть на послугах свого рабіна, популярного Дм. Донцова.

Це звідтам, з цього середовища від фанатичною зненавістю до всіх конкурентів, що „мають сміливість“ розповсюджувати і свій крам в українському суспільстві. Це воно накидується „кагалом“ на кожного, хто тільки наслідиться критикувати їх учителя — раббі, це воно ширить плітки й провокаційні наклепи, а при цьому всьому лементує й верещить на цілий голос: „Дивітьсяся, дивітьсяся, нас бують!“

В цьому середовищі все вільно. Щоб хто не зробив, коли тільки він належить до гетта, — ним захоплюються його розуміють, його виправдують і обороняють. Там вільно славетному поетові і ідеольгові „націоналізму“ залишатися до Слонімських і Віттлінів, брататися з Тувіами і іншими „автентичними жидами“ на масонсько-жидівських засіданнях Пенклюбу, а водночас писати свої „Мислі в роковини“ і удавати перед невибагливим геттом „невисипущо-творчого, невичерпально-пломінного, помордованого, пораненого й поломаного, але незломного“.. нашадка Куліша. Там націоналістичні вундеркінди займаються з успіхом „стяганням з постументів“ всіх, всіх, всіх во імя „абсолютної дезінфекції“ нації, там говорять про чин, валенродизм, макієвелізм і характер, щоб ніколи цього чину й характеру не виявити. І це нічого, що демоничні вундеркінди з позою Валенродів робляться по

„укінченні студій“ звичайними і то дуже „тихомирними“ шукачами посад, це нічого, що провідники гетта нікуди гетто не ведуть, а само гетто, немов стадо баранів товчеться на одному місці і виявляє цілий свій „характер“ тільки в немилозвучному реві. Все це нічого!

Гетто існує далі і поповнюється далі новими „вірними“. І це зрозуміло. В ньому ж так легко почувати себе „героем“. Вистачить підписати протест проти „нового нечуваного пресовогого нападу на Вістник“ і ви вже герой. Ви повстаете проти обивательщини, проти міщанства. ви допомагаєте „формованню національної думки обаполи кордону“ ви належите до „залізної когорти однодумців“, вас хвалять за впертість і витривалість, нагороджують назвою „правдивого націоналіста“ і ви вже можете дивитися згори на всіх навколо, ви чимраз більше просякаєтесь мудрістю гетта, ви вже розумієте, що „крім жида ніхто не є людиною — решту треба назвати худобою“ (Талмуд, тракт. Сингедріон, л. 105, розд. I)!

В даному випадкові, в українському гетті—ця талмудівська мудрість зводиться до того, що тільки той, хто безкритично прислухається до наук рабіна—Донцова, той є людиною. Решта—це „тоже люди“, „тоже націоналісти“, або просто худоба. А найбільшою, найдосконалішою людиною — це власне сам чудодійний цадик, др. Дмитро Донцов.

Це людина непогрішна й чиста. Він ніколи не помилявся. Він ніколи не був марксистом, він ніколи не боровся з націоналізмом, ніколи не служив Скоропадському, ніколи не писав „Підстав нашої політики“, ніколи не признавав так зв. „польсько-української концепції“, ніколи не приїздив до Варшави для переговорів з чинниками УНР, ніколи не їздив до Па-

рижу на запрошення одного „чинника“, ніколи не друкував в своїму журналі творів Липи й Крижанівського, бо знов, що вони з ним не погоджуються, ніколи не хвалив Кучабського, бо знов, що буде його лаяти й навпаки, ніколи не лаяв Маланюка, бо знов, що буде його хвалити. А передовсім ніколи ні від кого не залежав і ніколи не просив у нікого жадної „підтримки“.

Хто повстаете проти нього, хто з ним не згожується робить страшний гріх. Він рабін, він табу! Вся полеміка з ним інспірована або большевицькими агентами, або якоюсь іншою на-волоччю. Повставати проти нації — це значить повставати проти нації — це національний злочин, це образа цілого гетта. Ніхто не має права сказати, що йому 55 років, бо він вічно молодий „вічно юний і палкий“, ніхто не сміє закидати йому брак знайомості української мови, бо він і мову українську знає краще від усіх, ніхто не сміє сумніватися в його літературному смаку, бо його літературний смак це є взірець для всіх інших літературних смаків. А передовсім ніхто не сміє, ніхто не має права бути націоналістом без його згоди. Це, що хтось іншій посмів бути націоналістом, це що повстають гуртки націоналістичної молоді, які не погоджуються з анархічним способом думання Донцова — це виводить з рівноваги не тільки рабіна, але й ціле гетто. Якже ж, стільки часу рабін гандлював у своїй крамниці, обивав крам чужого виробу власним замусоленим жидівським папером і тут раптом хтось інший, хтось молодший сміє, має відвагу виробляти цей самий крам тільки в чистішому папері й без жидівської автореклями.

Цього ані рабін, ані гетто витримати не могли. В гетті здійнявся лемент і, як із міху плодючости, посыпалася статті на оборону тих „позицій“, що їх займає рабін в своїму націоналістичному „інтересі“.

II.

„Від реальної оцінки легко, проте, перейти до переоцінювання самого себе, отже до особистої мегальоманії“.

(J. *Bystroń, Megalomania narodowa*).

„Люди, позбавлені всякого контакту з життям, що, або мають те життя за собою, або не варти того, щоб мати його перед собою, ослонюючися ідеями нашої революції, бавляться в Катонів.

Й. Гебельс. *Мораль, чи мораліна*
(„Вістник“ кн. 3. Березень 1934 р.).

Першою „серіознішою“ статтею на ці теми була стаття колишнього сотника Армії УНР, а тепер тихомирного „обивателя“ міста Варшави славнозвісного Євгена Маланюка, одного з найнадійніших учнів самого рабіна.

Стаття ця, під заголовком „Мислі в роковини“, була вміщена в 3 числі „Вістника“ за березень 1937 р.

Ця стаття, не дивлючися на всю свою (маланюківську) туманність, неясність і „віртуозність“ є дуже симптоматична для настроїв в Донецькому гетті. Є вона також характерна з погляду метод, якими оперує поштівий рабін і його вдячні учні.

Для нас ця стаття передовсім цікава тим, що ученъ рабіна заводить. Не біймось банальних порівнань — заводить, як пес в сливах. Лементує на цілий голос.

Бачите йому все не подобається.

„Люди — пише він, — які в масі, донедавна ще були переконані, що Україна починається від „Енеїди“ Котляревського чи просто від „Чудацьких думок“, нині деклямують про „вла-

сний характер від кількох тисяч літ“, про „тяглість чотирох — пяти тисяч років“ і т. д.

„Куди не подивишся — іронізує він далі — кругом самі Чин-овніки, Наці-дримцісти, Рас-істи і інші не менше войовничі кандидати на варягів. Ще вчора молодий чоловік писав пролетвірші про клясову боротьбу, а сьогодні — гай-гай! — конструктує поему про Олега та імперіалізм. Чудо масового навернення тай годі!“

Де шукати джерела таких саркастичних уваг славетного „маестра“? Де ж інакше, як не в гетті, до якого „маestro“ має честь належати. Мовляв все, що відбувається поза геттом це „найгопачніший псевдонаціоналізм“ і „мистецьке гаркунзадунайство“. Г тільки гетто, перепоєне мудрістю рабіна, має патент на продукцію чистокровних націоналістів, видатних мистців, прекрасних Валенродів та Макіявелів і „незломних“ Кулішів.

Все поза „талмудом“ це, бачите, „фільософія несмертельного майстра Куперяна“, це „інерція невольницької мімікрії“, це „графоманське рукоблудіє“, за яким „криється традиційний Гоголівський пацюк“, та „бовваніє традиційно-мертва душа“.

Всі, що не належать до гетта — це „хмара попутчиків і тоже-націоналістів, які деревляно рецитують нашвидку позичені слова“...

А яка „надзвичайна“, ну просто, немов безпосередньо у жидів позичена, метода!

Стаття маестра викликана безумовно появою брошур Липи „Українська Доба“ і „Українська Раса“. Але маestro в цьому не признається. В одному місці, тільки, він натякає на „свіжо прочитану брошурку“, маючи на думці саме брошуру Липи. А назагал він виступає не проти Липи, але так, взагалі. Це бачите заговорило його національне сумління, це він виступає тільки,

як „носій націотворчих сил”, це він змушений до виступу обставинами. Він бо єдиний бачить, що робиться навколо, він констатує, він стверджує, він перестерігає, він кличе!..

Так і бачите перед собою українського Катона в шляхетній білій тозі, з лицем, перекривленим „гримасою муки“, з рукою, простягнутою наперед.

О, як дратує його „солодкавий чад просвітнянських каганців“, як обурює його „в довгім лєтаргу безодержавя набута мертводушність, що забиває все живе й творче“, з яким сарказмом говорить він про „пересипане нафталіною народництво“ і „згоду в семействі“!

Ні, каже маestro в тозі Катона — оптимізмові немає місця серед нас!

„Коли — говорить маestro — за останнього плянового голоду 1933 року українському народові зроблено біологічну вирву в розмірі кількох мільйонів жертв, то тут ані „ґрунтовне знищення поміщицького землеволодіння“, ані „памятник Шевченкові“, ані врешті уславлена „укрмова“ не можуть бути навіть тінню „історичної компенсації“.

Слушно, цілком слушно. Підписуємося під цим. Не промовляє до нас також ані „масонський маюфес“, ані „єдинофронтовий фокстрот“, ані „провінціяльне декаденство“, ані „глибокомислено-фельдшерські трактати про милозгучність“.

Але ми хочемо тільки запитатися, в якій мірі це все, що пише маestro торкається Липи, з яким він колись співпрацював і журналу „кандидатів на Варягів“, в якому він колись співпрацював?

Тут і виявилася ціла „щелкоп'орська“ метода нашого маestra, запозичена, як ми згодом побачимо, цілковито від його учителя—рабі Дончова.

Ця метода така: щоб легше побороти противника — противника не поборюється, а створюється нового противника, який має стільки ж рис своїх, як і чужих. І такого противника кладеться вже на плечі. Легко й без жадного зусилля.

Щоб довести безпідставність тверждень Липи (а разом з цим і своє право бути чорним пessimістом) наш маestro говорить про все, але... дуже мало, або майже нічого про Липу. Він декламує про „універсальний спосіб перелицьовування на язык малоросійський“, про „незнищальну хитрість з собою“, про „критерії“ общеполезніх і дешьових книг для народа“, про „хронічний культурний епігонізм“, він полемізує з „галапасами“ що „мертво ісповідують релігію куркулячого матеріалізму і незмінно вірять в універсальність вивісочно перемалюванальної українізації“, він стверджує, що „переживаємо час, коли жити на дурничку не можна“... і тільки зрідка, знехотя й обережно, на фоні цілого свого фразерства наш маestro показує читачам обличчя Липи... Мовляв — я нічого не кажу, я його навіть по імені не називаю, але ви сами бачите який „тоже націоналіст“ і „попутчик“ оцей осто-гидлій негідник Липа.

І все це разом з підозрілою „ерудицею“, за- запозиченою із російської енциклопедії „Брокгауза і Ефрана“, разом з типово-маланюківськими „вченими“ словами — демагнетизація, наркотизування, металізація, компенсація, субстрат і т. д. — разом з цитатами із Ібсена, з поклика-ми на Ляйбніца і Сореля (див. відповідні гасла в енциклопедії того ж Брокгауза і Ефрана) з ла-тинськими сентенціями такого типу як „deus ex machina“ з Кулішем, Шевченком і Хвильовим і... навіть Башкірцевою, що з легкої руки рабіна, стала аж надто популярна в гетті. Словом, ви-

словлючися стилем самого маєстра, „*omnia mea tecum porto*“! I все на те, щоб „угробити“ автора брошури про українську расу і... своїх колишніх приятелів — „кандидатів на варягів“.

Bo ж це i є ті конкуренти, які не дають змоги спочити на лаврах нашому маєстрові, ті конкуренти, які ввесь час вибивають з-під нього крісло на якому він з благословення рабіна непорушно сидить в тетті протягом кількох років.

„*Hier ist der hund begraben*“. I не вірте маєстрові, не вірте в його щирість. Немов Вертінський він підфарбувався тільки на трагічно-томного Перо.

Думаєте у нього справді зявляється „почуття тривоги“ за націю, він справді широко говорить про „апокаліптичний вік“, про „грандіозну боротьбу з апокаліптичною бестією“ і „про невисипущу внутрішню боротьбу формотворчих і ідеоторчих сил з інертною масою етносу“? Нічого подібного. Це все декламація, типові сененька для Маланюка, все це хлєстаковське фразерство, за яким нема жадного змісту.

„Мені залишилася самота, але я виконаю все що можливе на самоті“ — із смаком цитує маestro Куліша і з неменшим смаком прикладає ці слова до себе.

А далі разуміється, ввесь цей препищний, бомбастичний стиль Олімпу — „*odi profanum vulgus*“, „липка невидима маса“, „Великий Кривий“ і врешті остання сакраментальна фраза, глибша навіть своїм змістом, ніж сам маestro того сподівався.

„Що ж дивного — пише маestro — що носії націотворчих сил в моменти тяжких зударів з „масою“ та її блаженно-етнічним оптимізмом, волють замісць нього творчий пессімізм, волють замісць расової ідиллі — трагічну концепцію жит-

тя, а часом навіть, на потіху оптимістичної більшості, заламуються"...

Так, нічого дивного, коли заламуються справжні носії націотоворчих сил і справді в моментах тяжких зударень з масою.

Але, коли дехто не заламується, а удає своє заламання? Тоді що? Коли крізь це заламання вимальовується обличчя звичайного, трохи істеричного, трохи „акторського“ інтелігента Рудіна, проглядає розвезений тип російського Хлестакова, що не мав навіть того почуття гумору, що його український відповідник. Що ж тоді, високоповажаний маestro? Чи також все зрозуміле їй нічого немає дивного на нашому „націоналістичному“ Олімпі?

І чи той „Великий Кривий“, про якого пише маestro ѹ перед яким перестерігає і Липу, і кандидатів на варягів, і всіх тих інших, що не є разом з ним в гетті, не сидить у нього самого в душі? „Великий Кривий“, який змушує його відвертатися від усього, що йому не зрозуміле, поринати в своє буденне, чуже всяким українським поривам, приватне життя, що в ньому він з апльомбом грає ролю—„wieszczca ukraińskiego“ перед Слонімськими ѹ Тувімами! Великий Кривий, який казав йому, сотникові Української Армії відшахнутися від тої Армії, стратити всякий контакт з її представниками, який кинув його в табор противників тих, що під їх начальством він колись мав честь служити, який викріслив його з ряду емігрантів і змусив підписуватися під заявами його рабіна, що „Вістник“ культу Петлюри не творив і не творить! І врешті, чи не Великий Кривий робить маестра оборонцем „творчого“ пессімізму в публіцистиці і звичайним чорним пессімістом в поезії?

До речі про пессімізм. В тому ж журналі, де маestro вмістив свою статтю „Мислі в роко-

вини, вмістила трохи згодом і немов у відповідь маєстрові, невеличку статтю „Сила через радість“ Олена Теліга*) Правда і на неї гетто накладо своє тавро, і вона виступає проти „тоже-націоналіста“ Юрія Липи, який посмів відділитися від „кагалу“, але зате мусимо ствердити, що ціла стаття дуже близька нам своїм світосприйманням. Відкиньмо, подиктовані інтересами „кагалу“, уступи про Липу, і ми одержимо молодий, бравурний ессе над яким справді варто зупинитися.

„Власне тепер — пише О. Теліга — коли лунають домагання плекати культ наших традицій, мені хотілося б піднести високо традицію нашої радісної сили, одчайдушного українського гумору, щоби забути назавжди понуру традицію XIX століття, традицію, яка сприймала життя й служення нації, як тяжкий сірий обовязок, як тісне ярмо, яке так стискає за горло, що з нього видобуваються лише стогін, квіління або благання. Не сміх, не клич, чи наказ“.

Цю „традицію нашої радісної сили“ варто було б пригадати Маланюкові, який в минулому бачив тільки, як ми це покажемо в окремій статті про нього, хаос і тьму, а сучасність відкидає з „гримасою муки“.

Без всякої щирості, без всякого переконання повстae він проти тих, яких називає „тоже-націоналістами“ і яких мусить поборювати в ім'я моралі гетта. Нічого не може він ім противставити крім своєї інтелігентської фразеольогії, своєї понурої зненависті до всього живого й нового, арогантської пози першого тенора, який вже давно охрип, опустився й вилисів, а все хоче грati ролю серцеїда й сальонового льва.

При читанні його статті приходить на думку геніяльне окреслення Достоєвського, яке він

*) Вістник, кн. 9, вересень 1937 р. ^

вжив до балаканини незабутнього „імперського“ інтелігента Степана Трофімовича з „Бесів“.

„Умний рускій вздор“! Справді „вздор“, з яким навіть полемізувати тяжко. Низка бомбастичних фраз, неповязаних жадною льогікою, жадним внутрішнім глибшим переконанням, жадним справжнім горянням. Лемент „інтелігента“, якого женуть з теплого насиженого кута і якому обнижають емеритуру на десять відсотків. І при тому лемент інтелігента заляканого. Цілою своєю поставою нагадує він ту знану дівчину, що хотіла „невінності соблюсті і капітал пріобресті“. Десь так між іншим лягнути своїх противників задньою ногою — це Маланюк може, але виступити одверто без заборола — це він боїться зробити. Він боїться взагалі одвертого й чесного бою. Саме пазунство, саме оминання, самі натяки й недоговорювання.

Що ж справді може він закинути Липі, проти якого, головним чином повстає в своїй статті? Хіба ж Липа не потвердив своєю літературною діяльністю тих „тез“, що він їх висунув в публіцистиці? Хіба не є його творчість шуканням „героїв“ наших визвольних змагань?

В найгірших часах польської історії, коли справді оптимізмів не могло бути місця в серцях Поляків Сенкевіч написав свою оптимістичну „Трильогію“. Написав саме тому, щоб покріпити зневірених земляків, щоб змусити їх подивитися на свою дійсність мужньо й з вірою в перемогу.

І той оптимізм, який посіяв Сенкевіч в душах Поляків не був ніколи „чинником ослаблення, демагнетизації, навіть наркотизування“...

Ми могли б тільки порадити Маланюкові одне: — перестати „крутити“ й не вдавати дурного жида, який, мовляв, сидить собі тихенько й нікого не зачіпає, а всі його бути невідомо за що.

І коли б він крутити перестав, він би мусів признати, що „оптимізм Липи, чи „оптимізм“ групи „Ми“ (тих „кандидатів на варягів“, як він її обережно називає) нічого не має спільногого з тим оптимізмом, проти якого він виступає в своїй статті і проти якого мобілізує ціле гетто.

Ніхто з нас ані „жити на дурничку“, ані „відпочивати“, ані „складати увесь тягар лише на небіщиків“ не збирається.

Лише всі ми хочемо знайти конкретний вислів для своєї віри в велике майбутнє своєї Батьківщини, хочемо йти до цього майбутнього не через гіркий сарказм, не через опльовування свого минулого, й не через безвітрильне, пасивне особисте існування.

Що ж вратитися в тогу пессиміста, приймати валеріянові краплі ⁷ на чутку про новий голод на Україні, бити себе публічно в груди й переконувати всіх про свої великі терпіння, а водночас „під шумок“ дбайливо розбудовувати своє „хуторянсько-малоросійське“ життя — це найлегше. Тут пессимізм і смуток накладає печать чогось вищого. Це своєрідний „Чайльд-Гарольдизм“. Це самовиправдання. Це „натяк“ на те, що ось мовляв за цим пессимізмом, за цим шляхетно-докірливим покивуванням голови щось ховається, якийсь глибший зміст, якесь знання універсальної рецепти на всі національні болі й кривди.

Але ми знаємо, що за цим нічого не криється. Нічого, крім переляку перед наступом „молодших“ крім одчайдушної оборони свого становища, своєї „націоналістичної“ насидженої посади в Донцовському гетті, крім звичайного „фізіольгічного“ пессимізму.

„Українська літературна праця була для нього — пише про Метлинського один сучасний автор — свого роду похоронною церемонією...

Псевдонім Метлинського — „Могила“ — цілком відповідав його поглядам на долю українського слова: кінець і смерть. Відповідав і змістові його поезії, що була курганним плачем — голосінням над небіщицею — батьківщиною^(*).

Полемізуючи з Маланюком, ми виступаємо саме проти тої похоронної церемонії, яка, здається, є змістом життя автора кількох цілком „похоронних“ збірок поезій.

Виступаємо в ім'я здорового українського „оптимізму“. Не боїмся цього слова, як не боїмся її тих жидівських завивань, що час від часу лунають на нашу адресу з гетта.

^(*)) Борис Ольхівський. Вільний Нарід, ст. 29.

III.

„Так, Польща! Маємо з нею багато неполагоджених рахунків і тут і там і ще десь. Але все це конфлікти льокального значіння“...
(Д. Донцов. *Підстави нашої політики*).

„Шановний Пане Редакторе! Прошу умістити в Вашім часописі оцей мій лист: „Век Нови“ (з 25.X.37) приніс статтю „Уваги про українське питання“, звіт з відчitu п. Негая в польськім „Клубі республікансько-демократичної інтелігенції“. В цім відчitі і м. і., покликуючись на „спільну російську небезпеку“ і „спільноту історичних інтересів“, п. Негай приписує мені одну, поширену в деяких українських кругах політичну орієнтацію. Щоб баламутство не ширилося оцим стверджую... що орієнтація, яку приписує мені п. Негай не є моя орієнтація“(!)

З пошаною Др. Дм. Донцов.

(„Діло“ неділя 19 грудня 1937 р.).

Завершенням жидівських метод в полеміці, підсумком цілої акції гетта, спрямованої супроти нас, всіх тих молодих націоналістів, які в ім'я нового вислову „націоналізму“ не завагалися вступити в одверту боротьбу з геттом, є стаття самого рабіна, стаття Д. Донцова „Авіронове насіння“, вміщена аж в двох числах „Вістника“ (10 і 11) за 1937 рік. Це вже не Маланюківське заливання, це правдивий „скрежет зубовний“, справжній „остервенілий рев, а водночас верх безсновісного крутійства й маняцької мегальоманії.

Зміст цієї статті такий: немає Бога, крім Бога і Магомет пророк його!

Щоб довести цю тезу наш рабін сягає аж до біблії, до „старої, — як він пише — і вічно

свіжої, а тепер несамовито актуальної книжки“.

І ось на підставі біблії повстає на сторінках „Вістника“ така „умопомрачительная“ концепція.

А саме: був колись Моїсеї, жидівський пророк і мудрець, який постановив жидів звільнити від фараонової влади й вивести до землі обітованої. І був Авірон бунтар і опортуніст, що намовляв жидів повернутися до Єгипту.

Моїсей — це і є Донцов, а Авірони (авіронове насіння) це всі ті, що проти Донцова виступають. Рабін Донцов — український Моїсей — один має слухність. В його „обширній програмі наявні всі прикмети яскравої, запалюючої серця, пориваючої на великі чини міта-легенди“. Решта — гої, пси, харцизяки й стверво! Авіронове насіння! Всі до купи, всі однакові, всіх треба винищити! Всіх треба поставити в один ряд (назалежно від їх віку й переконань), бо всі вони поповнили один злочин: в тому чи іншому не погоджувалися з Донцовым. Липа виступає поруч з Вінниченком і Христюком (?!), статті з „Ми“ цитуються разом із статтями органу есерів „Вільної Спілки“, „Політично-інформаційний Бюлєтень“ ес-дека Чикаленка — це у Донцова те ж саме, що й „Трибуна Молодих“ у „Тризубі“, Борис Ольхівський має стільки ж слухності, скільки і Н. Григорій, або Ісаак Мазепа. Всі вони однакові. Це вони! Це многоголова гідра, яка хоче зісти Донцова. „Людський дріб і темна муть“, „феллахі“, „туподумна юрба“, „барани“, що „вічно пасуть очима за привичними часами фараонової панщини“.

А навпроти них, в „белом венчіке із роз“ встає сам Донцов, сам чудодійний цадик, який ніколи не помилявся, завжди мав слухність, все передбачав, і ось тепер веде „гразя ачамі“ цілу Українську Націю до обітованої землі.

Отже вони! Вони, Авірони. І на них на-
кидається Донцов, бо вони перешкаджають їому
виконати свою місію, вивести Нарід Україн-
ський з египетського ярма.

І це нічого, що Липа має стільки-ж спіль-
ного з Вінниченком і Христюком, скільки Дон-
цов, припустім, з Хатаєвичем, це нічого, що
Ольхівський якраз саме їй виступає в своїх стат-
тях проти Григорієва і Ісаака Мазепи, це нічого,
що співробітники „Трибуни Молодих“ мають пе-
реважно по двадцять років і тому ніяк не мо-
жуть відповідати за помилки Центральної Ради,
це нічого, що „Ми“ (або, як його називає Дон-
цов „неперіодичний альманах“) завжди й всюди
пропагує чинний державний націоналізм, ши-
рить культ наших великих традицій і поборює
всі прояви партійності та політичного анархі-
зму, в тому числі соціалістичну дурійку, репре-
зентовану „Вільною Спілкою“ та ріжними інши-
ми „ес-ерівськими“ чи „ес-деківськими“ органами!
Все це нічогісенько для Донцова не значить!
Наш націоналістичний „кантор“ з чисто жидів-
ською впертістю і з неменше жидівським фана-
тизмом співає про одне:

— Всі вони однакові. Немає жадної ріжни-
ці між старими й молодими, між минулими
і сучасними, між малоросами й Українцями, між
тими, що прагнуть величі для своєї Батьківщини
і тими, які хотять ту Батьківщину підпорядку-
вати чужинцям, між соціалістами й націоналіста-
ми, між патріотами й зрадниками та запродан-
цями, між чесними людьми й мерзотниками! Всі
вони, коли тільки повстають проти Донцова, або
хоч би сміють полемізувати з ним — всі авіро-
нове насіння, нечисті гої, психопати й не зни-
щивши їх не дійдемо до землі обітованої. Одна
бо є правда на землі — правда, яку пропагує

„Вістник“, одній бо є Бог і один рабін, який волю Божу розуміє — Др. Дмитро Донцов.

І от рабін приймає позу пророка, рабін запалюється біблійськими патосом, простягає руки до неба й промовляє. Рабін говорить, що біле є чорне, а чорне є біле й гетто йому вірить. Рабін говорить, що вони, цебто, Липа, Ольхівський, Крижанівський, група „Ми“ й „Трибуна Молодих“ — це те саме, що й діячи перших років революції, які мріяли про федералістичну Росію та шукали порозуміння з імперською демократією — і гетто йому вірить. Бо якже ж не вірити рабінові, який знає талмуд і один тільки є носій правди Божої. Гетто йому вірить! В фанатичній „жидівській“ атмосфері повстає справжній психоз. Ось, ось кагал рушить нищти противників рабіна, з жидівських рук полетить каміння, — розпни їх — заверещить юрба, переконана в святості рабіна й в непомильності його слів.

Та ми, полемізуючи з рабіном, не переконали ані в його святості, ані в його непомильності. Для нас зрозуміло, що не святе унесення, не віра в правду діла свого робить рабіна фанатиком, змушує його кидати громи й блискавиці на своїх противників, а змушує його це робити звичайнісенький інтерес, рабін просто боїться інших рабінів, рабін просто боїться конкуренції, рабін не може знести, щоб хтось інший, крім нього читав — „тойру“, розумів цю „тойру“ й викладав її.

Тимто рабін борониться, рабін відгризається, рабін гарчить і клацає зубами, рабін показує пазурі й тимчасом йому ще вдається впливати на гетто. Гетто вірить в талмуд. А в талмуді стоїть виразно: „коли чужий читає тойру — він повинен вмерти“ (Талмуд. Тракт. Авайде Зуре. Розд. I).

I тетто вищить разом з рабіном.

Стаття „Авіронове насіння“ є саме яскравим прикладом такої одчайдушної оборони рабіна. За всяку ціну рабін хоче піднести свій авторитет, хоче довести, що він тільки є українським Моїсеєм, він виведе Українську Націю з неволі, він один є справжнім жидом і ті, що він їх власноручно обрізав є тільки одні справжніми жидинятами. Щоб довести це рабін хапається всіх способів, підтасовує факти, витягає цілий мішок „найавтентичніших цитат“, лається, сичить і плює, відтворює перед читачами справжній танок святого Віта, а передовсім кричить, кричить так, що в уухах ляшить, так, щоб на все замкнути уста своїм опонентам, щоб іх перестрашити й приголомшити.

Що стаття „Авіронове насіння“ викликана власне страхом рабіна за свою шкуру й за свій інтерес переконують нас останні сторінки цієї статті.

„В наші часи — пише рабін — число Авіронів страшенно збільшилося. Найнебезнечніші з них це не Вінниченки, а ті, що нагло стали тоже — націоналістами“.

І тут рабін має на увазі всіх, всіх, всіх. А передовсім тих, що колись співпрацювали в його органі, а потім з його органу виступили, тих що, саме в ім'я націоналізму, повстали проти анархічних Донцовських метод, тих, що модифікують Донцовську інтерпретацію українського минулого. Тут рабін має на увазі „конкурентів“.

„Конкуренти“ пишуть:

„Продумуючи глибші доктрину Донцова ми не могли вдоволитися його концепцією націоналістичного волонтеризму, його гаслом „чин для чину“, бо в чині ми шукаємо не „свобідної гри“ сил та амбіцій, а вірної та відданої й мовчазної

служби Україні. Належного зрозуміння ваги во-
яцьких і державницьких чеснот вірности й від-
данності, чеснот, які наказують нам служити не-
похитно УНР та її Урядові, не знаходимо ми
в доктрині Донцова". (Передмова до I тому „Бі-
бліотеки Українського Державника“).

„Конкуренти” пишуть:

„Може його (Донцова) доктрина це просто
вісь його власної літературної творчості, його
особистої творчої експанзії? Може цей динамізм
абсолютним є тільки для нього, бо ж кожний по-
ет має свій власний абсолютний динамізм? Мо-
жливо. Але це не вісь України. Україна є біль-
ша від окремих поетів! (Юрій Липа. Україн-
ська Доба. ст. 15).

Ці конкуренти для рабіна небезпечні. Це
вже не „національні вороги” виступають проти
Українця, не політичні групи ведуть кампанію про-
ти фашиста, це говорять свої, ті самі, що ра-
бін їх вважав колись за своїх жидинят і ті,
які від тої чести в ім'я вищої правди української
відмовилися.

І їх, головним чином їх, мав рабін на думці,
коли писав своє „Авіронове насіння“. Це статті
в „Ми”, виступи Юрія Липи, поява „Трибуни
Молодих” у Тризубі, перші томи „Бібліотеки
Українського Державника” спровокували ра-
біна оголосити свою „оборону”.

Це, що він пише про Вінниченка, Григорієва,
Шаповалу, Грушевського, що він цитує ріжний
ес-деківський і ес-ерівський мотлох, що він гово-
рить про федералізм Центральної Ради — все це
спосіб, трік. Трік, знаний вже нам із статті ма-
естра Маланюка. Все це лише для того, щоб
легше „припечатати” своїх єдиних „найнебезпеч-
ніших” (як він сам пише) противників, щоб при-
крутити їм чужі помилки“, а потім за ці ж по-
милки бити. Це „методка“! І методка, яка над-

то підозріло дхне большевицькими методами. Прикрутити їй розстріляти! Полемізуючи із статтями Липи в „Новім Часі”, із статтями Ольхівського, цитуючи статті співробітників „Трибуни Молодих“ у Тризубі, рабін кінчає своє „Авіронове насіння“ так:

„Вони ж були такі горді на свої гасла: демократія, соціалізм, монархізм і т. і. Най лишуть те собі далі. Най причеплять до них — про мене — слово „творчий“. Най звуть себе архіпатріотами. Для чого чіпляють (чи не чіпають?) націоналістичну ідею, яку все поборювали, і якої ніколи не приймала й тепер не приймає їх душа? Щоб її скомпромітувати, як скомпромітували ідею незалежності“.

Ось воно що! Ось для чого потрібна була ця вся саламаха ~~читат~~ в „Авіроновому насінні“! Ось для чого треба було притягати за вуха Віниченків, Григорієвих, Шаповалів, діячів Центральної Ради, Христюків і т. д.

Все на то, щоб впхати Липу, „Ми“, „Трибуну Молодих“, „Новий час“ і взагалі всіх, що наслідися непогоджуватися з рабіном в одну смердючу кучу, а потім топтатися по цій кучі, вигукувати до своїх жиців і жидинят: нюхайте, нюхайте, як від них смердить! Їх треба знищити, з ними треба боротися. Бо, „поки не вимре все кодло, що коїло ледарство — не вступить народ до обіцяної землі“. Вони ж бо проповідують „засади толеранції, зрозуміння й вирозуміння“, вони відповідають за „єдинонеделімський патріотизм діячів Центральної Ради“, вони „заносять своє голосіння і тугу за втраченим египетським раєм, за федеративною Росією до цілої Європи“, „вони є психопати з головою замотеличеною федераціями, лігами й союзами“, вони „цілий час потерпали щоби український рух не спрямовано в небажане річище, в річище одвертої революції“.

проти Росії", „вони рідні діти покоління розідженого пістряком" і т. д., і т. д.

Читач з гетта, який вірить рабінові на слово й не подумає запитати: що має з тим всім спільногого Липа, Ольхівський, „Ми“, „Трибуна Молодих“, або „Новий час“. Він стверджує, що „also sprach“ Донцов і на тому кінець. А рабінові про те й розходиться. Він довів, він стверджив, він поставив крапку над „і“. І він далі, „сегрегує й шерегує“ своїх „опонентів“, бе Христюком Липу, а Мазепою Ольхівського, зводить цілком чужих собі людей, змушує їх стояти поруч і говорити в одне і врешті створює для власної вподоби покірний хор своїх „ворогів“ від большевиків до „тоже націоналістів“, які, за поруком матічної палички рабіна, заводять всі разом:

Авжеж, ми смердимо! Ми всі однаково смердимо!

Так співає цей хор на сторінках „Вістника“, під регіт і посвисти гетта.

. І ніхто з гетта не знає, ніхто не відчуває навіть, що нас, молодих націоналістів, в цьому огидливому хорі властиво нема, що є там тільки наші, до нас нічим не подібні, креатури, створені „ad hoc“ дотепним рабіном на власну втіху й радість своїх однодумців.

Ніхто тимчасом не розуміє, що там в тому хорі, в хорі людей, які занапостили Українську Державу або свідомо, або пасивністю своею, або тим, що просто не хотіли нічим спричинитися до її розбудови, нічим не схотіли для Держави пожертвувати, є ще одне вільне місце й це місце належиться... самому рабінові.

Так, смердить не від нас. А від нього! Від рабіна!

Ні Липа, ні співробітники „Ми“, ні тим більше співробітники „Трибуни Молодих“, ні більшість співробітників „Нового Часу“ в українській

революції не могли ще брати участі, не могли ще грати ролі при будові Української Держави, не були членами Центральної Ради і універсалів не видавали.

А рабін? Рабін тоді вже, під час революції був відомий публіцист і людина в цілком дозрілому віці. Він уже тоді прекрасно — як сам пише — бачив, як „останній темний дядько“ на Україні хотів безпardonної боротьби з москалями і як „лідери всіма силами вибивали з дядьків цю недемократичну гадку“. Ні не тільки тоді! Він знов про це навіть куди раніше. В одній своїй статті з 1936 року („Вістник“ кн. 5. 1936 р. „Вони і Ми“ ст. 375) рабін буквально написав, що ще „в 1913 році прочував той балаган, який пізніше поетичні дурисвіти робити - муть з кличем самостійності“ (!!). Отже він все бачив, все знов, він в 1913 році вже мав більше державної мудrosti, ніж всі українські політики разом взяті за все існування української політичної свідомості, але... але на Україну не появлявся. Він волів сидіти собі спокійненько закордоном і, попиваючи каву в затишній кавянрі, бути собі критичним обсерватором та не нести жадної відповідальності за події української революції. Тепер рабін говорить, що вся вина в „лідерах“, які не схотіли використати вибуху національної зненависті селянства проти Москалів. Але ми запитаємося, чому ж рабін не зробив цього? Чи шанси Вінниченків і Шаповалів були більші за шанси рабіна? Ні, просто рабін „не був на Україні“, як з гордістю сам признається на 917 сторінці свого універсального журналу за 1937 рік, стверджуючи, що не може відповідати за події на Україні, бо на Україні не був. А чому не був про це рабін не пише. Йому видається це таким простим, що він і вясняти цього не хоче. Просто не був ось і все.

Не був на Україні в той час, коли так фатально бракувало людей, коли „свідомих Українців“ можна було на пальцях перелічити, не був на Україні, коли тільки починала творитися й ферментувати національна українська стихія, коли, як сам стверджує, наростав „розпечений до білого психічний стан взаємної ненависті Українців і Москалів“ (817) і коли „сліпі й глухі були наші лідери“. Чому ж рабін сам не став „лідером“, чому ж не поїхав використовувати оцей „розпечений до білого психічний стан“? Адже ж не був рабін ані калікою, ані недолугим старцем, ані недозрілим, ні кому невідомим, юнаком! Чому ж не зробив цього?

Ех, рабінє, рабінє! Від того „не був“ смердить звичайним національним дезертирством!

Отже за часів Центральної Ради рабін чомусь „не був“ на Україні, але чомусь за часів московського запроданця генерала Скоропадського рабін вже на Україні „був“. Був і сидів міцно на тепленській посаді шефа пропаганди цього нефортунного генерала. Був заки існуvalа „твєрда“ влада з німецькими жандармами й російськими офіцерами. Був кілька місяців, а потім, як тільки повіяли революційні вітри, він і собі знову повіявся закордон. Чи від цього був не смердить також?

А що робить рабін потім? Чи він бере участь в визвольній боротьбі? Адже вже нічого не може стати йому на перешкоді? Адже немає вже жадних „орієнтацій“ на російську демократію, а є героїчна й сувора війна з Московщиною, є страхіття одчайдушної оборони решти державної території перед большевицькою навалою! Та ні, для рабіна ці часи занадто неспокійні, щоб він ризикував своєю шкурою. Рабін знову волить „не бути“ на Україні. Він забирається аж в нейтральну Швейцарію, де вчіпившися

за марненьку посаду урядовця дипломатичної місії УНР сидить аж доки не вщухає війна з Московчиною.

Тільки тоді, коли війна вщухає він підіймає голову. На книжному ринку появляється його памфлет „Підстави нашої політики“) де рабін виявляє себе прихильником польсько-української концепції, виливає помий на всіх своїх політичних і особистих ворогів і... якось безпосередньо по написанні цієї книжки рабін опиняється в Польщі.

Отже від кого смердить, рабіне? Від нас, чи від людини, яка за ціле своє життя була всім, але ніколи цим своїм життям для справи Батьківщини ризикувати не хотіла?

Заки рабін був тільки публіцистом, „людиною пера“, як він сам про себе писав, обурюючись, що хтось йому, „людині пера“ підсугає відповідальність за політику українського уряду, заки репрезентував тільки кавярняну богему—нікого з нас його біографія не цікавила. Але тепер рабін вже Моїсей, тепер він говорить про „невеличку кумпанію“ з якою він піде будувати Україну, тепер він основоположник, творець і керівник групи трагічних оптимістів, тепер він протиставляє себе всім, рішуче всім, навіть тим, що за Україну не вагалися життя віддати, а передовсім Найбільшому Сучасному Українцеві, який мовчазно впав за нашу невизволену Батьківщину під кулями московського чекіста — і тому тепер біографія рабінова нас повинна цікавити.

Бо тільки знаючи біографію рабіна і його методи, знаючи його „чин“ ми зможемо окреслити вартість його слів і істоту його „провідництва“.

Це розуміє досконало й сам рабін. Борючись з своє виключне місце провідника українського

націоналізму, він, немов Гоголівський Поприщин, похапцем намагається зшити собі пишну мантію з лоскутків свого куцого життя — все на те, щоб зaimпонувати у тетті постаттю найсправжнісень-кого еспанського короля.

Він нічого не говорить, наприклад, про свою працю в соціалістичній „Коаліційній Раді“, в Києві в році 1906, де він, як український есдек, за-сідав вкупі з російськими та жидівськими со-ціалістами, організував жидівські бойки і з пі-ною на устах виступав проти... антисемітизму*)!

В 1909 році в I числі органу соц.-дем. „Пра-ця“ рабін писав:

„Ми (есдеки) повинні скрізь і всюди виясня-ти в пролетарських українських масах нашу твер-ду, принципіальну, виходячу з інтересів українсько-го пролетаріату, позицію в національному питан-ні: повинні боротися з шовінізмом певних верств російської і польської суспільності, а також з всеукраїнством**).

І далі:

„Боротьба з всеукраїнством являється для нас конечною. Нашою ціллю є внести роздор в рідну хату, врізатися в дружній всеукраїнський кон-церт із своїм власним пролетарським барабаном”.

„В боротьбі української суспільності за на-ціональне визволення—пише він далі—український пролетаріят виступить не під синьо-жовтою корогвою всеукраїнства, а під червоним прапором революційної соціал-демократії***).

Про це рабін також не згадує. Ні! Він тільки скромно стверджує, що „бути інтерна-ціоналістом і перестати ним бути — це не

*) Див. „Наш Голос“, ч. 6—7. 1911. Стаття Донцова „1906 рік у Києві“.

**) Див. статтю рабіна „Політичний момент в Росії: і завдання соціалдемократії. Праця, ч. I, грудень 1909 р.

***) Ibid. ч. 2 Стаття „На черві“.

така страшна річ" *) (Мовляв, юому рабінові все вільно ѹ нічого не зашкодить!). Але зате він „геніяльно” використовує сучасність. Що б хтось не написав про рабіна і ось вже на сторінках його журналу п’явився лемент.

Прочитайте наприклад статтю рабіна „*pro domo sua*” в 12 книжці „Вістника” за 1937 р. Якийсь віршомаз написав в „Громадському Голосі“ безграмотного вірша, якого закінчив слова-ми: „за таку ѹого (рабіна) балачку стукнути б юму у лоб” — і ось вже „палка”, „смілива” відповідь рабіна. Відповідь, перепоєна „шляхетним обуренням”.

„До цих погроз мені не привикати — пише у відповідь віршомазові „відважний” рабін.—Колись Сосюра кликав одного із співробітників ЛНВ-ка до ГПУ. Другий тогобічний письменник грозив російським ГПУ вже мені“. І далі: „На цім місці заявляю, що погроз бандитів пера не боюсь, боротьби (*sic!*) не занехаю, а коли б прийшло до того „стукнення”, то всі бодай знатимуть з чийого „морального” благословення воно вийшло. За нього роблю особисто відповідальним — п. п. Матчака, Левинського і Стакова, в чий газеті той хуліганський виступ анонімової каналії зявився“.

Закінчення вже цілком „ревеляційне“:

„Ціла зграя угруповань, концернів, часописів, і партій — може багато дечого осягнути в боротьбі з одною людиною, але одного їй не вдасться: змусити мене перестати пропагувати думки, які пропагую і які вважаю за слухні“.

Ця класична відповідь рабіна говорить сама за себе! Нікому не знаний дурень присвятів кілька справді „рукоблудних“ рядків, в газеті, яку читає — з десяток менше чи більше „ско-

*) Д. Донцов. „Вони љ Ми“. Вістник, кн. 5 Травень 1936 р.

мунізованих" мамутів і рабін сквапно використовує це, щоб пописатися перед геттом новою авторекламною філіпікою. Мовляв, до погроз йому не привикати, стукнення він не боїться, боротьби не занехає і т. д. і т. д.

Словом—дивіться, дивіться всі, який я великий! Мене навіть стукнути хотять! Бачите, який я небезпечний, який я хороший, як я нічого не боюся! Ну і як же після цього мені не вірити ї мене не слухати?

І гетто, яке що-місячно одержує до перевожування пачку такої авторекламної жвачки рабіна знову вірить рабінові на слово. Рабін в гетті справді виростає на великого вождя, який цілим своїм єством підкреслює значущість своїх слів і виключність свого становища.

Але ми не належимо до гетта ї нас не сугестіонує ціла ця авторекламна саламаха, яку рабін публікує час від часу на сторінках свого журналу. Нам їде про факти, тільки про факти. І ці факти є проти рабіна.

В одній своїй статті про Сталіна, рабін, порівнюючи Сталіна з Калігульєю, писав:

„Півбоги не терплять конкуренції смертельних. Калігуля наказав привезти з Греції статуї найславніших мужів, постинати їм голови, а натомість настромити свою власну Калігулу... Отже де був Демосфен — його возглавив Калігуля. Де був Платон — його возглавив Калігуля... Точнісенько так, як Сталін. Хоч він не краде тулова своїх конкурентів, але зате їх діла. Хто створив червону армію, Троцький? Ні, Сталін! Хто розгромив Колчака й Денікіна? Совкомандіри? Ні, Сталін! Хто навчив Леніна азбуки комунізму? Сталін! Хто по довгих розшуках відкрив зовсім незнаного російському народові геніяльного Пушкіна, — Державін, До-

стоєвський? Ні, Сталін, Йосиф Вісаріонович Калігуля”.

Справді „півбоги” не терплять конкуренції. Не терплять її й рабіни, які одні-одніські викладають мудрість Божу. Точнісенько так, як Калігуля, Сталін і всі інші півбоги. Вони не тільки крадуть чужі діла, вони на власну славу доконують зовсім нових, ще ніким недоконаних, діл.

Хто вів націю до війни з Москвою, хто перший кинув гасло чинної боротьби з ворогом? Петлюра? Ні, рабін. З ким тепер боряться большевики, кого засилають на Соловки й нищать в своїх катівнях? Петлюрівців? Ні, учнів рабіна—українських селян, яких, ~~зачите~~, рабін „навчив” своїми популярними статтями, вміщеними аж у Львівському „Вістнику”, аж з кавярні „Де ля Пе”. Кого хотять вбити большевики, як найнебезпечнішого свого противника? Рабіна.

І далі: Хто перший по Шевченкові підніс прapor трагічного оптимізму? Рабін. Хто по довших розшуках відкрив, зовсім невідомих Українському Народові, Шевченка й Лесю Українку? Рабін. Хто є український Моїсей? Рабін. З ким бореться ціла зграя угруповань, концернів, часописів і партій? З рабіном. Хто нічого не боїться, навіть „погроз бандитів пера”? Рабін.

Рабін, рабін і рабін! Дмитро Калігуля! Доктор Дмитро Донцов! Єдиний, найавтентичніший, універсальний лікар душ, сцілитель болячок і провідник нації! Вже незабаром просто „любімий” і „геніяльний” вождь! Це тільки „обставини” склалися так, що він не був на Україні під час революції й тому не міг творити армії, відповідати за політику українського уряду і навчити „дурного хахла” бути справжнім „фашистом”. Це тільки обставини склалися так,

що фашизм взагалі вигадав трохи раніше від нього оцей італійський мудрагель Муссоліні. Все це дурниці, які рішуче не мають жадного значення.

Дурниці й те, що рабін колись був, як сам признається, „інтернаціоналістом”, що повставав проти націоналізму Олени Пчілки, що нападав в своєму часі на „жовто-блакитників” так само, як трохи згодом, розстріляний вже тепер, славнозвісний московський підлизень Андрій Хвиля, що окреслював Українську Націю, як нарід ба-стард (байстрок) і називав її *Zwischending'ом**). Дурниці! Хіба йому не вільно змінятися. Хіба йому не вільно, наприклад, надрукувати апольотю Польщі, як союзника України на те, щоб потім від тої концепції відмовитися? Це іншим нічого не вільно — це інші, всі ті, які з ним не погоджуються, повинні залишитися такими, якими їх хоче бачити рабін в своїй розгарячкованій уяві. А йому, рабінові, йому все вільно!

Йому було вільно в своєму часі накликати молодь українську „викорінити цілком релігійність мас і релігію”, повставати проти „християнської етики”, бо, мовляв, християнська етика є тільки „каганцем, який утримує народні маси в їх скотськім існуванні і помагає їм, не ремствуючи, в покорі носити свої кайдани”, бо, мовляв, „скрізь, де підносилися руки для насильства і мордів близьких разом підносилася рука в сутані, аби ці морди благословити”**).

Йому було вільно далі виступати проти „націоналізму наших міщанських публіцистів” та „правого українства”, писати, що „цей рух (на-

*) Див. Дмитро Донцов. Нарід-бастард. Шляхи. Січень-лютий 1917 р. ч. 1 — 2, ст. 1.

**) Див. „прецікаву“ брошурку Донцова „Школа а релігія“. Львів 1910.

ціоналістичний) знайде в нас (есдеках) свого за-взятого ворога", стверджувати, що „нам прий-деться боротися з ним і проти його антисеміт-ського і релігійного туману, і проти його націо-налістичної демагогії”*).

Під час Великої Війни йому одному вільно було боротися з єдиною самостійницькою ор-ганізацією українською — Союзом Визволення України — бути на безпосередніх послугах певних німецьких політичних кол. В інтересах цих кол йому вільно будо інформувати шведську пресу (а через неї й російську), що начеб то" не-ма ні одної серіозної української організації, яка б домагалася самостійності і що Україна почуватиме себе ~~щастливою~~, якщо до Австрії приріже війна більший чи менший кусок Украї-ни"**).

Йому було вільно згодом вихваляти Цен-тральну Раду (!!)***) на те, щоб потім від неї відріктися й піти служити не за страх, а за со-вість московському генералові. Йому було вільно відріктися й від цього московського генерала, на-те, щоб ні кому не служити. Йому було все віль-но. Так, як тому жидові, якому тойра призволяє

*) Див. статтю Донцова „Праве українство“ в соція-лістичному місячнику „Наш Голос“, ч. 3, 1911.

**) Про це в брошурі „Самостійна Україна“. Вид. С. В. У. Вецляр 1917 р.. ст. 41.

***) Про це див. в статті Донцова „Українське miraculum“, „Шляхи“ (листопад — грудень 1917 р.). Ось що між іншим писав він тоді про Центральну Раду:

„Коли взяти на увагу, що ці державні форми (Цен-тральна Рада) вдалося імпровізувати протягом кількох мі-сяців нації, визутій з великих історичних традицій, зведе-ній до ролі парія між народами, спиханій систематично протягом віків до значіння хлопської маси — то все це здається якимось непоясненим міракулум“ (ст. 725). Слов-ва, які набирають симптоматичного змісту в звязку з те-перішньою кампанією рабіна проти Центральної Ради.

на все, коли тільки йде про його власний інтерес.

Тепер в 1937 році рабінові вільно навіть одвертой цинічно признатися в 12 книзі „Вістника“ за цей же рік, що „Вістник ніколи не ширив і не ширить культу С. Петлюри“!

Ось що дослівно написав в цій 12 книзі наш „надзвичайний“ рабін:

„Є в краю органи, які роблять реклами гетьманічеві, чи був. гетьманові Скоропадському, — Вістника серед них нема.

Є органи, які роблять реклами „гетьманові Розумовському“ (вінже ж Макогон), або мають в його бюрі своїх кореспондентів, але Вістника серед тих органів нема.

Є щоденники й календарі, які з переважання ширять культ отамана С. Петлюри, видають брошури про нього, які містять політичні статті „петлюрівців“ і стоять на їх концепції політичній, боронячи її на соймовій трибуні, чи в Женеві, друкуючи їх політичні твори, Вістник цього не робив і не робить.“(!)

Ви бачите, яка прекрасна, типово жидівська метода! Рабін не просто говорить про Симона Петлюру. Ні, він, так собі непомітно, ставить його поруч із... самим Скоропадським і самим Макогоном. Мовляв це все одне. Вістник не пропагує ні Скоропадського, ні Макогона, ні Петлюри.

Цей демагогічний швіндель — це вже остання квітка в барвному квітнику „метод“ рабіна.

Для чесного Українця він не вимагає, зрештою, спеціальних коментарів. Але він набирає дуже підозріого освітлення, коли брати під увагу цілість діяльності рабіна.

Так, дуже підозріого! Бо-ж вся його діяльність, як він нас переконує, спрямована голов-

ним чином на боротьбу з розкладовими впливами Комінтерну.

І що-ж виходить. Вождя Української Нації, творця української мілітарної сили, апольєгета безошадної боротьби з Московчиною, людину, що з її ім'ям досі не можуть дати собі ради большевики на Україні, що її ім'я стало символом цілої визвольної боротьби Українського Народу—Донцов не признає! Донцов ставить це ім'я поруч з іменем московського запроданця Скоропадського й нікому близче незнаного „таємничого“ Макогона!

Отже культу Симона Петлюри Вістник не не ширить. Але культ героя скандалічних процесів, авантюриста Де Ля-Рока — Вістник ширить.

І культ... Тютюнника Вістник також ширить. Цю постаті знаного українського авантюриста, типового отаманчика рабін сміє протиставляти постаті Вождя!

Признання рабіна, що культу Петлюри він не ширить і одночасне видання спогадів Юрка Тютюнника з дуже „хвалебною“ передмовою—це справді симптоматичне явище. Дуже цікаве явище!

Це саме і є Донцовщина! Та Донцовщина, яка гряззю закидає всіх конкурентів рабіна, для якої нічого святого нема, яка перед жадним національним авторитетом хилитися не хоче, брудне, нехлюйне, пристрастне гетто, що в своєму фанатичному засліпленні виє на кожного, на кого тільки покаже пальцем рабін і навпаки захоплено вітає кожного, на кого рабін схоче покласти свою чудодійну руку.

Бо хто такий був Юрко Тютюнник? Як він приготовляв, як він приготовив той Зимовий Потіхід, що так трагічно скінчився „Базаром“?

Ось уривки із спогадів свідка подій, учасника „Базару“^{*)}.

„Терпіла на недостачу органіованності та солідності її внутрішня праця штабу—пише цей свідок про Тютюнника.—Його помешкання було завалене літературою агітаційною, різними паперами, тощо. Доступ до мешкання був цілком вільний і туди міг входити всякий, хто хотів. Ніякої контролі фактично не було. Треба мати на увазі, що водночас сама підготовка повстання уважалася „таємною“, бо дійсно багато залежало від того, чи будуть інформовані червоні про наші пляни. Міжтим у помешканні штабу вільно швидкалися всякі торгівці цигарками, цукорками, зводили знайомства серед старшин і козаків, вступали з ними в розмови. Появилися раптом і якісь дешеві фотографи, які за дуже низьку ціну пропонували кожному фотографуватися. А таких находилося чимало, якщо не помиляюся, то й сам ген. Тютюнник. Щойно польська розвідка зацікавилася цими продавцями й фотографами та затримала декого з них, які оказалися... більшевицькими агентами. Але було вже запізно...

„Деяки старшини штабу також не виявлялися ані відповідними моральними прикметами, ані солідністю своєї праці в штабі. Десятки старшин, відомих самому ген. Тютюнникові, дні й ночі провадили на гулянках по кавярнях та інших спеціальних місцях Львова. Бували ріжні небажані ексцеси. В тому добавчу я провину самого ген. Тютюнника“. І далі:

„Частини, що находилися під його (Тютюнника) керуванням, завжди визначалися своєманітною „партизанською“ розгойданістю й безладдям, хоч під зглядом боєвим були добри. Мав звичку ген. Тютюнник наближувати до себе й

^{*)}) Гриць Рогозний. Базар. 1934. Чернівці. Бібліотека „Самостійної Думки“.

„фаворитів“, яким все якось сходило безкарно з рук у той час, як до решти він бував часами дуже суворий. Всі ці прикмети ген. Тютюнника проявилися й у праці його штабу та в поведінці певної частини його найближчого, оточення”.

Свідок розповідає далі, як голий і босий відділ у 1000 людей переіменував Тютюнник в „армію“, як біля цеї нової армії, немов гриби на доші, зачали, з легкої руки фаворитів ген. Тютюнника, рости ріжні „штаби“, „інспектури“ та „референтури“.

Саме ці штаби, обози й ці фаворити генерала Тютюнника й загубили героїв, що впали на полях Базару. Загубили їх легковажність самого генерала, організація його штабу і взагалі та своєманітна партизанська розгойданість, яка аж надто була прикметна для Тютюнника.

І трудно сказати, чи генерал Тютюнник був героєм „Базару“, чи навпаки тим, хто свідомо провадив до компромітації цілої справи. Це не було вияснене й досі залишилося таємницею.

Не менше таємникою є справа втечі Тютюнника до ССРС. Рабінові хочеться, щоб він це зробив в ім'я „пімсти і свободи“. Але ми цього признати не можемо. Ніхто не знає в ім'я чого добровільно подався на Україну цей типовий авантюрист і анархіст, цей народній вчитель, що мріяв бути Наполеоном і про стратегію знав тільки з енциклопедії. Ми знаємо тілько одне, що на Україні він викладав тактику горожанської війни в школі „красних командироф“, (в советській термінології це назив. „лекції по практическому бандітізму“) що був режисером фільму „Пілсудський купіл Петлюру“, де грав в найогидніший спосіб самого себе, як запроданця світової бур-

жуазії*), ми знаємо й те, що в Советах написав він „спогади“, в яких обплював цілі визвольні змагання свого народу, знаємо, що до його диспозиції в Советах були „салюнки“, авта й коханки і що йому там нічого не бракувало.

Що його розстріляли? Боже мій, сотки автентичних комуністів розстріляно протягом існування советської влади й без перерви розстрілюють їх далі.

Але де дані, що Тютюнника не вдалося „при своїти“ й „використати“? Те, що він щось там колись сказав „невозвращенцеві“ Бесядовському? Що він може, ще перед своєю добривільною втечою, сказав щось там своєму особистому приятелеві, самому рабінові?

Та що це кого з гетта обходить. Рабін „dixit“ і все в найбільшому порядку. На обріях з'явилася нова зірка, „найбільш вартісний тип військового проводиря“, „з гострим розумінням трагізму нашої доби“, „людина невисипушої енергії“, яку, мовляв, тільки „провокація і зрада у власній організації привели в руки Москві“.

„Зірка“ ця не загрожує рабінові. Вона є мертва. Вона не є популярна. Її ім'я нічого не значить. Своїм ім'ям вона не обеднує жадних традицій, не репрезентує жадної духової течії. Отже... дается легко до зрозуміння, що ця „зірка“— учень самого рабіна. Пишеться за те, що вона перед часно загинула, що вона могла б щось доконати, але, але... і ось вам прекрасна оборона супроти тих усіх, які закидають рабінові плюгавлення українських визвольних змагань і українських традицій. Ні, відповідає рабін. Ви бачите я не все плюгавлю. А тільки те, що дійсно варте моєї „суворої“ критики.

*) Див. спогади Лазаревського, „Діло“, 23 січня, 1938 р. Між іншим за це Єфремов прилюдно відмовився подати Тютюнникові руку.

Та досить цих прикладів. Все це й так ясно говорить за методи рабіна.

Рабін гальванізує трупів, щоб їх ще раз вбити. Рабін гальванізує ціле нехлюйне, валуйкувате, сердобольне й недержавне малоросійське XIX століття, щоб його ще раз розстріляти. Гетто потрібує видовища — рабін дає йому це видовище. Це його метода — цим він тримається в гетті.

Але не є видовищем для нас молодих націоналістів, зробленних в часах дивного й таємничого вставання нашої Батьківщини, не є для нас видовищем, ані наша історія, ані часи нашої визвольної боротьби, ані трагічні шамотання українського духа в тенетах жаских імперських умовин.

І наша дійсність не є для нас ані видовищем, ані аrenoю боротьби ріжких українських „конкурентів“, що зводять між собою криваві порахунки в імя „рабства, завіті і піщеварення“, як сказав би Достоєвський.

Ми свідомо протиставляємо себе донцівському гетту, його методам, його засобам боротьби, його способам інтерпретації української сучасності, його бомбастичній, фразеольгічній інтерпретації українського геройзму.

Критика? Ax, скільки було вже у нас „критики“. „Наша суспільність не зносить самокритики“, — пише Донцов. Неправда! Не тільки зносить самокритику, але любуються в ній. Прочитайте зогнилий, сифілістичний памфлєт Вінниченченка „Відродження Нації“, візьміть цілий дорібок Шаповалівщини, оті всі „Ляхоманії“, „Вільні Спілки“ і т. д., візьміть і вдумайтесь в критичну частину „Листів до братів хліборобів“ Липинського, читайте Донцова „Підстави нашої політики“, того ж Донцова „Націоналізм“, перегляньте статті в „Вістнику“, зверніть увагу на статті

в „Новій Зорі“ й на книжку її редактора—„Галичина й Велика Україна“. Чи це все не критика? Чи всі ці автори займаються тільки бронзуванням нашого минулого й сучасності?

А ціла творчість Маланюка? Що це, як не типово-російське самоопльовування й самогвалтування. Як не своєманітна, „перелицьована на малоросійський кшталт“, Чаадаєвщина?

О, критика! „Критиків“ у нас ніколи не бракувало. В найтрагічніші моменти ходили по під вікнами вагонів Українського Уряду, ріжні „українські“ ес-деки і ес-ери, попльовували й поспівували:

„Ех, преславная Директорія!
Де ж вона, та твоя територія?“

Але бракувало саме „бронзування“, бракувало свідомого, ясного, відповідального за майбутнє ставлення до своєї сучасності.

В ім'я саме цього майбутнього ми здіймаємо бій з Донецьким геттом. Здіймаємо бій проти викривлювання нашого національного обличчя, проти пихи й чванькуватості ватажків, які нікуди, ніколи й нікого не поведуть, а тільки мутять та сіють роздор, щоб тим легше було лапати рибку в каламутній воді.

Не є страшне донецьке гетто нашим ворогам. Запевнямо шановного рабіна, що ніколи большевицька рука не підіймется на нього. Ім, большевикам рабін потрібний, як бактерія розкладу. Адже вони так само не поширюють і не поширювали культу Головного Отамана Симона Петлюри. Ім потрібне й гетто-пристрасне, сполохане, неспокійне, галасливе й балакуче українське середовище, розіджене власними сумнівами, зневірене у минулому, середовище захоплених балакунів, та ніколи людей чину.

Але донецьке гетто є страшне нам, усім

тим, що за словами Липи, девізою свого життя зробили — **Мовчану відданість!**

Донецьке гетто є страшне, коли ми відчуваємо, як зростає наша усіх відповідальність за близькі вже роки, що грядуть крізь дим і гук гармат неспокійної сучасності.

За роки конкретної, реальної боротьби за свою Батьківщину!

Там в тих роках значити будуть люди, що „їхні зусилля—прості щоденні зусилля, що вони самі тільки люди—прості, щоденні люди”. Селянин, якою відорвали від плугу й дали до рук рушницю, робітник який майструватиме мовчки біля кулемету, інтелігент, який оборонятиме честь свого військового мундуру й честь своєї державної традиції—всі, що зумітимуть мовчки підпорядкуватися наказам, вірити в своїх вождів і вмирати за Батьківщину. Всі, що зумітимуть бути відданими і вірними своєму Урядові! Всі, що не дозволять собі тільки критикувати, нарікати і обурюватися, а знатимуть одне — слухати! Жовніри! Козаки!

Їм потрібна не, хоч би яка талановита, критикоманська фразеольгія. Їм треба вже тепер, вже завчасу дати легенду! Їх треба навчити вірити й вмирати, показати вже тепер прaporи героїчних полків Української Армії, завести вже тепер в духове санктуаріум нашої визвольної боротьби, де переховуються трагічно-прекрасні згадки про інші жертвенні вмирання інших „простих” людей й де поруч тих людей виростає велична постать Вождя, що йому доля судила вмерти також прекрасно й просто.

Живемо в часах дуже близьких до часів середньовічча, в часах коли так, як і в середньовіччі, в димі кадил, під сокирою ката, на кострищах святої інквізиції, в кривавих війнах і рабівницькому безправі, виковується стрімка віра в

майбутнє, виростає шпілястий готик великої національної гордості, великого, святого національного горіння!

Аскети й святі ходять тихими кроками по міщанських задвірках безстилезого й неромантичного століття й нечутно навчають про нову криваву епоху, кличути до крові й помсти за наругу над „невинним Дитятком”, за осквернений культ „Святої Діви”!

І на наших українських, пліткарських, журналістичних, задрипаніх і дрібно підлих задвірках вже віє також вітер нової епохи, вітер нової святості!

Навіть у гетті задихаються!

У насиченій рабінівським цинізмом, критикоманській, задушній, самозакоханій атмосфері гетта лунають часом дивні й тривожні голоси:

„Люди революції! Скажіть мені про революцію правду, або дайте легенду! Бо те, що ви виказали воно „все добре”, але що з тим робити, коли „думки і серце у вогні, а гостра туга у невпиннім зрості”? Дайте щось про те, як „пахли березневі дні 17 року”, як „дихала земля”, який „п'яній був вітер і сліпуче сонце”, як „кров гамарила в жилах” і як „билися серця цеї Великої Весни”!*)

Ці вірші належать перу молодого співробітника „Вістника”. Студента Юнака, який революції не бачив.

Ці слова стають для нас певним симптомом. В цих словах щирість. Це слова людини, яка хоче мати одкриті очі, яка хоче дивитися і яка... напевно побачить!

* * *

„Щоб остаточно покінчти з вульгарним театральним розумінням героїзму—писав колись Жюль Ромен — треба було великої події, треба

*) Вістник кн. 7—8. 1937 р. ст.427.

було брутального\ противенства між героїзмом фронтових вояків, що є такий нетеатральний і літературою, яку продукували ріжні. фахові нацьковувачі (*bourreurs de cranes*), журналісти, повістярі, „ударні” поети, великоміські волоцюги, оті всі, що дали себе „покликати” до редакційних кімнат і наповняли батьківщину луною голосного крику й бомбастичних фраз”.

Великої події треба й нам!

Треба на те, щоб розкрилися очі у нашої молоді й щоб вона зрозуміла, хто справді веде націю, а ~~хто~~ є, за висловом Ромена, тільки „комедіянтом героїзму” й „фаховим нацькувачем”.

П О Е Т Т Ь М И Й Х А О С У

(З приводу появи збірки Е. Маланюка — Земна Мадонна)

«Перемагають лише ті, що ко-
хають, — переможці це великі ко-
ханці».

Анрі де Монтерлян.

«І та розслабленість ледача
І серця й розуму і рук —
Безсила насолода плачу
Безсоромно плебейських мук».

Евген Маланюк—Земна Мадонна.

Творчість Маланюка, поета безперечно величного таланту й великої мистецької культури, що, за загально прийнятою думкою, репрезентує „сучасний український націоналізм”, хвилює українську літературну молодь впродовж багатьох років. В своєму часі захоплення Маланюком позначилося на творчості цілого ряду молодих поетів, і в українській поезії стиль „під Маланюка”, здавалося, починав вже пускати свої коріння. Одні сторінки Л. Н. В-ка приносили систематично, часом не позбавлені „горіння”, еляборати ріжних Дажбожичів, Левченок і т. д., що по своїму намагалися Маланюка переспівувати. Правда, в сучасний момент захоплення Маланюком трохи остигло. Задиханий ритм Маланюкової поезії і важкостравність його, одверто кажучи дуже специфічної й дуже ексгібіційної, „історіософії” стрінулися в добі, що саме тепер наступає, із зрозумілим протестом. Почала формуватися думка, що Маланюк—поет надто обмеженого діапазону почувань, що в нашу сучасність він вже не може привнесті нічого нового, що він не може збегнути потреб і спрямування нашого сьо-

годнішнього мистецтва, яке повстає в часах, коли суспільство остигло й коли неминуче настать повинно нове оформлення української духовости. З такою приблизно думкою виступив наприклад Юрій Липа, присвячуючи Маланюкові сторінку в своєму есеї „*Campus Martius*”.

Проте, звичайно, коли дивитися на творчість Маланюка ретроспективно, коли брати під увагу несподівану й будь-що-будь блискучу появу його в часах, що настали безпосередньо по вгамуванні української революції — не можна не признати, що творчість Маланюка мала дуже важне значіння для розвитку тогочасної української поезії та й взагалі для розвитку тодішньої української індивідуальності. В дійсність, що не цілком ще остигла від солодкавої лірики Олесів — Маланюк прийшов настобурчений і бунтарський, приніс нове, для тих часів, що стояли ще так недалеко від границь недавнього етнографізму, відчування України й новий круг емоцій, в який владно захопив українську літературну молодь. Його заслуга безперечна й велика в тім, що він змусив всіх нас звернути увагу на свій самітний, нестримний і бунтарський похід в українську літературу, що він брутально протиставив себе й свою творчість міцно-закоріненій побутовщині і тій слъозливо-сентиментальній „стрілецько-козацькій” романтиці, яка починала вже витворюватися в нашій дійсності на румовищах революції. Його заслуга і в тім, що він не завагався показати нам візію ножа й бунту, дати нам відчути шал своеї непогамованої і, здавалося, mestницької крові саме тоді, коли нація й суспільство поринали в страшливій зневірі, саме тоді, коли стояв лише безнадійний лемент над просторами поневоленого краю. Його перша книга віршів — Гербарій — пахла кровю, дзвеніла кроками буряної епохи, що недавно проминула. Її „пе-

симізм” був поміркований, а втім і цілком виправданий. Проте, була в ній „весна і синь” і юність, що безперечно віщувала нове, потужніше окрілення автора...

Поява Маланюка була безперечно блискучою. І це не дарма совітська критика звернула на нього спеціальну увагу. Навіть своєрідна „публіцистичність” Маланюка, своєрідна „актуальність” його поезій — все це було потрібне. Нічого не значило також і те, що Маланюк, який виріс цілковито з російської культури (починав літературну працю в російській мові) привніс в свою творчість специфічну російську „історіозофічність”, оте оперування історичними символами (у Росіян — Іван Грозний, Петро I, опрічнікі, Путячовощина, Стенька Разін і т. д. у нього — степ, хижачський схід, азійська далеч, Варяги і т. д.) яка так характеристично позначується в російській поезії. Байдужим було й те, що Маланюк запозичив у Росіян (Блок, Єсенін, Клюев) техніку писання, конструкції й чергування мистецьких образів. Дійсність, яка сприймала Маланюка, була ще надто убога на справжню „українську оригінальність”, надто підкresлена й стабілізована в малоросійському, культурницькому значенні.

Тим-то Маланюк, не дивлючися на те, що йшов в українську літературу з засобами до певної міри запозиченими у Росіян, все-ж був потрібний. Він мав безперечний талант, пристрасть, темперамент і, як новонавернений Українець — велику, творчу жадобу органічно злитися з блискучо відкритою Українською Нацією. Творчість його мала шал і амбіцію наздогнати за всяку ціну російську поезію (іншу в тих часах Маланюк ледве чи знав) і принаймні формально, технічно їй дорівняти, протиставляючися їй відчутим в іншій площині змістом. І це було добре... Добра, в якій він з'явився — сприймала все. Це була до-

ба, коли щойно починала формуватися нова українська індивідуальність, ґрунт багатий і родючий, коли кожне зерно, засіяне українською рукою могло й повинно було дати несподіваний врожай.

Але від моменту появи Маланюка в нашій літературі минулося багато часу. Саме може не багато, коли думати категоріями років, але дуже багато, коли розцінювати нашу культурну дійсність в площині зробленого, відчутого й осягненого. Безперечно наступила стабілізація поняття української національності. Відкрито й відповідно оцінено близький зв'язок нашої дійсності із зміцненнями Українського Народу в перспективі історії. Розбудовано, з відповідним окресленням місць і встановленням принципу гієрархічності при класифікації національних героїв, велику українську традицію. Створено категорії думання, й відчування для української „еліти“. Знайдено нові іrrаціональні форми вислову для багатого змістом українського етнографізму. Пороблено справді величні осяgniення в найріжніших ділянках культури, — за десять років Українська Нація здобула те, що інші нації осягають протягом повільної й дуже довгої еволюції—осягнула шлях в історію й вікно для консолідації із світовою культурою. Не маючи власної держави геній Української Нації знайшов вислови для своєї многогранної й многоликої експанзії. Повстало нове суцільне поняття українського імперіалізму і української гордості — гордости расової, свідомості своєї переваги й оригінальності серед інших народів.

Настигли часи, що дуже можливо є початком справжнього „золотого віку“ української культури, початком бурхливого й переможного походу української раси на нездобуту ще нами твердиню світової цивілізації, початком зрілого й

бундючного ренесансу в найширшому розумінні цього слова з усіма найскрайнішими, а проте найправдивішими „правдами”, що їх, можливо, понесе Український Нарід у заметіль європейсько-жидівського всесвіттянства.

Оригінальний, п'яний італійським вином нашого відродження молодий есеїст М. Іванейко писав:

„Нині нам вже мало одного чорноземного ціщеронянства. Ми прагнемо нового змісту молодого відродженого духа. Ми шукаємо броду, щоб перевезтися в наш з рілій ренесанс, в наше 16 століття, коли з хаосу перейнятих ідей і формальної освіти виступали ясно скристалізовані творці мистецтва, нової науки й модерної фільсофії: Леонардо, Мікель Анджельо, Рафаель, Галлілей, Макіавель і Бруно”. *)

Безперечно витворився й витворюється далі досконалій ґрунт для нового, повнокровного національного оптимізму, виправданого в цілості навіть при умовині, фатального у своїх наслідках, існування московської окупації на Великій Україні. Останні 10 — 15 років — цебто саме роки, що починаються від появи Маланюка, на літературних обріях — були отже роками безперечного й для багатьох несподіваного українського ренесансу, що змагав нестримно до остаточного зформулування поняття всеукраїнської культурної суцільності.

Певна річ, цей ренесанс повинен був бути слідний також і в літературі. Прийшла пора на новий тип письменника, що був би буревісником і віщуном нової епохи, на письменника, що, за окресленням Велса, який прикладав це до Кіплинга, „допоміг би розширити географічний змисл, передав вислови, потрібні до відзеркалення туги

*) М. Іванейко. Вітер. Л. Н. В. 1928, т. IX. ст. 35.

за дисципліною, саможертвою та організованим напруженням".*) У нас такий тип письменника мусів би використати всі осягнення останніх років культурного напруження Української Нації, перевести критичну розщинку своєї дотеперішньої творчості й підпорядкувати свої "органічні", "стихійні" почування великим потребам нового всенаціонального мистецтва.

Один із визначніших українських критиків Яків Савченко, крізь творчість якого навіть і в соціальних умовинах пробивається суворий патос українського відродження писав в одній своїй статті:

"Письменство своїми засобами й методами відтворення й конструування світу, своїми ідейно-принциповими позиціями, світоглядом і світовідчуттям, нарешті своїм загальним запасом матеріальних фактів, не може бути меншим і вужчим хоч би за пересічний рівень свідомості і організаційного озброєння на інших ділянках історичного процесу"**).

Сучасний процес формування української духовості повинен позначитися в літературі саме тими-ж прикметами, якими він вже позначився на інших ділянках культурного життя. Те, що зроблено в науці (хоча б відкриття гордих і напружених "біографій" великих українських постатей — Хмельницького, Орлика, Мазепи, хоча б зформулювання життєпису й творчості Шевченка) повинно бути зроблене і в літературі. Простий і ясний "княжий" стиль нашого відродження вимагає нової синтези органічних ірраціональних українських почувань.

Згаданий нами на початку Юрій Липа в своїй незвичайній, глибокій і чистій книжці „Бій за

*) Цит. за статтею Андре Моруа: «Редярд Кіплінг».

**) Яків Савченко. Мертві й живі в українській поезії. Життя й Революція.

українську літературу", присвяченій саме питанням завдань нової української літератури перед лицем нової української дійсності так формулює ці завдання:

„Тепер, по століттях, ритм раси повний нетерпеливості, звертається до своїх творчих одиниць по нову, ріжнородну, многоджерельну „Правду", правду власного обличчя, правду нового висловлення себе. В тім плистимі власним руслом і українське мистецтво".

Далі він говорить:

„Уже тепер можна відчути в цьому письменстві мельодії в новім ритмі. Вони неспокійні, а одночасно певні, скромні, а одночасно вояовничі, лагідні, а одночасно повні найбільших, майже надлюдських амбіцій нашої крові, повні туги найбільш самотної великої раси в Європі"*. Стільки говорить Липа.

В його яснім, прозорім і суворім бажанні відчути могутню українську літературу є саме щось з цього всеукраїнського ренесансу, який барвисто й нестримно гряде на всіх ділянках нашої культури.

А втім за його словами стоїть його власна літературна діяльність, яка дає йому здається таки перше місце серед поетів нашого молодого відродження. Він бо найбільше чує нового українського Бога, що „обходить" сувору Сфію, диктуючи нам: — Вояки! Українську скоріте стихію!" Він бо найсильніше хоче „вознести знамено святого великого краю" і згуртувати навколо себе тих, „хто має суворі очі і уста затиснуті міцно". Проте, його теоретичні міркування і його, не цілком ще відчута й неналежно оцінена, літературна праця зростаються справді з „практикою" нашого молодого літературного життя.

*) Юрій Липа. Бій за укр. літ., ст. 89.

Поминаючи цілий ряд „несподіваних”, та всеж дуже прикметних для всенационального ренесансу літературних „зявищ” на Великій Україні, тут у нас на еміграції і в Галичині виростає й простує свої крила новий літературний „молодняк”. Ідуть поети рука в руку, немов завадіяцькі безжурні „тремпи” з оповідань Джека Льондона. У всіх розсміяні обличчя, споловілі на сонці чуприни, очі повні життя й радости. Їм хочеться моря, весни, кохання, вони хотять здобувати, мандрувати, віддихати свіжим повітрям і дивитися на сонце. Всі вони бундючні, закохані в своїй добі і своїй батьківщині. Всі вони вчилися по школах, що походять від великих предків і що Україна найкрашій, найбагатший і найоригінальніший край. Для них нема сумніву „бути, чи не бути” — вони існують, ходять, кричать і сміються.

Ольжич співає про далеких полінезійців, про „рев військових пісень”, про „бронз” і „камінь”, про „лицарські гордині” і „усміхнене юнацтво”, Косач мріє про конкістадорів, про „південний вітер” і „горді пропори”, у Антонича шумить молоде вино весни, Кравцеву ввижаються дороги й пластові походи, Мосендр з пише про барвисту „мапу”, про шляхи, якими йшли Пізарро, Колюмб і Польо, „ржуть осідлані коні до куряви невідомих доріг” в віршах Романа Завадовича, перед Юрієм Кленом встає Кортес і „золотопере царство Монтезуми”, Гординського хвилюють порти, шум моря і японський дреднавт, а Драгиничові снятися вітрильники, матроси, Джава й Суматра.

Це ті юнаки, ті брутальні „Сагіби”, що можуть іти здобувати Індію, ті, що їх з охотою прийме в свої ряди кожна армія, ті, що, говорячи словами Редярда Кіплінга, зуміють „стрічати тріумф по поразці і мати відвагу в той час, як

всі інші цю відвагу вже загубили". Це ті май-бутні старшини, бундючні, поривні, сміливі й щирі, зарозумілі й добрі, брутальні й лагідні, без яких не може існувати жадний державний лад і жадна, навіть найбільш антимілitarна, й „демократична" цивілізація.

Вони „лаштують шоломи і підвязують мечі", Вони хотять „пити корінені вина, одягати шку-ратяний панцир і тримати в палаці варту" (Оль-жич). Вони „чисті, вмивані кровю живих" (І. Ка-линів). За ім'я своєї батьківщини вони потраплять пити лише „боєвий хміль" (Мосендж). Вони гово-рять про „святі щит і меч дідів" (Чернява), а рів-ночасно вони сучасні. Є в них, уживаючи вислову Савченка, „патос епохи, патос будівництва, патос фільософічного ствердження своєї дійсності". („Мертві й живе в українській поезії").

Вони не самітні, ні! До них з великої України, співаючи про „загартовані сонцем вітрила", відгукався Влизько, десь із Дарданель, писав свої радісні вірші совітський моряк Голованів-ський, Юрій Яновський марив про „фрегати", про „веселі дні", „вино на палубі" й „брязкіт зброї". І так само, як і у них вставало „грізним світанням зоряне Ельдорадо" в неоцінених ще вповні балядах Марка Вороного...

В дитячих роках вони не плакали над сен-тиментальними історійками і ніхто їх не приму-шував задумуватися над долею всесвіту. Ні, вони ходили на фільми з американськими бандитами й весело перепливали ставки в старих бочках від дощової води.

Звичайно вони мужні й звичайно, в наслідок своєї мужності, вони саме й посідають той „дар активно протиставлятися фатальності оточення", що, за думкою Жюля де Готіє характеризує лише волевий і героїчний тип людини.

Тим-то вони й відповідають епосі нашого

відродження, епосі українського ренесансу, що, всупереч всім сподіванням і всім надіям ворогів Українського Народу, здіймається нестримно й могутньо над широчінню цілого, тепер тільки вповні відчутого, краю. Епосі, коли більше ніж коли встає, за геніяльним окресленням Липинського, „найсміливіша, найсильніша своїм завзяттям і розумом лицарська Україна”!

Саме в світлі цих уваг (може трошки за довгих, проте необхідних для розвитку наших думок про творчість Маланюка) приступаємо до оцінки останньої книжки Маланюка — Земна Мадонна. Книжка видана в році 1934. Маємо отже перед собою не автора, що здобув собі таке, а не інше місце в українській літературі в минулому, лише автора, що претендує на голос в українській сучасності.

Тим-то задаймо собі зasadниче питання. Чи книжка цього автора, що безперечно був в своїому часі поетом своєї доби і міг бути тоді навіть „репрезентантом українського націоналізму” відповідає теперішньому ритмові відродженої Української Нації? Чи в віршах цього автора, на якого все ще призвично дивиться наш літературний світ, є хоч натяк на ту, за термінологією Липи, „нову правду”, по яку звертається до письменника наша відроджена раса, на ту суверість, гордість за приналежність до своєї нації і оптимізм, що характеризує кожний ренесанс, в тому числі, річ зрозуміла, і наш український?

Відповідь наша згучить просто: — Ні!

Доба, в якій починав свою творчість Маланюк була, запевне, добою зневіри й занепаду. Була там не тільки розpac від програної визвольної боротьби—було страшно за те, що Нація Українська може не зуміє виправдати свого недавнього геройчного козацького напруження в ді-

лянці нової впертої, послідовної праці для сформулювання свого національного ідеалу. В тій добі Маланюк був потрібний. Все-ж він приніс не будь яку віршову культуру і цілий ряд нових емоціональних висловів, що могли стати „темами до думання” для українського загалу.

Але доба, в якій живемо тепер — це доба ясності й певності за майбутність свого народу. Страшливий іспит перед лицем історії ми витримали. Крізь дим від недавніх згарищ напруженості гостро змальовується сувере обличчя нової дійсності.

І в цій дійсності Маланюк-чужий!

Загнаним вовком приплентався він в наші яскраві часи з часів тривоги й буревіїв. В нього осмалена шерсть, тіло ціле в ранах, він скавулить і зализує гнойні язви, блискає на всі сторони переляканими очима і виє нерозумно й несамовито на „ніч з кривавим місяцем” (9) на „дикий вітер, та чорний степ” (38).

Ночі для нього страшні, дні безнадійні й нерадісні. Навколо нього лише земна земля—рівний безкрай суходол, „нескінчена Сагара” (68)... Над цим суходолом жадного ширяння — тільки кров і смерть — життя зливається з землею, поринає в землю. Запах смерти є запахом Маланюкової землі...

О, ні! Маланюк не змінився. Навпаки, він ще гостріше відчуває ті часи, коли „так страшно людське серце билося, в устах страшний кривавивсь крик”, коли „так близькочувсь подих смерти” (39). Його огортає ще більший жах. Він біжить, тікає, затуляючи вуха й замикаючи очі перед візією страшливого минулого. В своїому засапаному бігу він не відчуває, що все навколо зміnilося, що на рясно политій кровю землі виростає нове життя, що грядуть часи зовсім відмінні, що навіть трагедія програної ви-

звольної боротьби її нового поневолення інакше переломлюється в психіці сучасного покоління, що це покоління хоче Кіплінгівських геройів і мужньої реакції хоча б англійських старшин в недавньому прекрасно-британському фільмі „Бенгалі”.

Жах Маланюка нас не жахає. Його трилогія нас не переконує. Зокрема тепер, коли, повторюю, все стало певним і ясним коли процеси думання української еліти відбуваються в кориті цілком скристалізованих національних емоцій, коли на всі історичні події і зявища нації поставила і ставить далі свої штампи, коли, для прикладу, немає вже хаосу визвольної боротьби, а є сурова послідовна війна, що її вела з Москвою геройчна українська армія, очолена своїм великим вождем Симоном Петлюрою, коли далі немає „половецько-татарсько-запорожського” хаосу й бешкету нашого минулого—а є, зорганізована, і кожним школярем яскраво відчути, українська історія з князями, королями, гетьманами, з відповідною класифікацією героїв Нації і стабілізованим зрозумінням логіки розвитку історичних подій від найдавніших, княжих часів аж до наших днів.

„Де-ж є тепер у нас Дике Поле? Де ті простори?”— пише про Маланюка Юрій Липа, зачудований упертою повторністю глухих на сучасність Маланюкових образів і викривленістю його „історичних перспектив та пейзажів”.

„Нема тепер Дикого Поля,—відповідає він,— Його вже давно поділили між собою кремязні осадчі, нема глухих просторів, а густість населення там не рідша рід пруських земель, та й цивілізація не нижча від земель Варшави“.

А далі, окреслюючи своє враження від ціlosti Маланюкової творчості, він говорить про нього:

„Шалений птах з кривавими очима, шугає

просто вниз—у Вальпургієву ніч хаосу, в дисгармонію степових буревіїв, в дикий полин повстань і зрад“.*)

Він добачає в Маланюковій творчості лише один „мотив тривоги й безголовя“.

Учитель Маланюка і визначний український дефетист д-р Д. Донцов написав колись недоведену дефетистичну річ про „козацьку націю“, для „краснаво словца“ називаючи її, за повчальним прикладом польського короля, „бестією без голови“, *bellua sine capite!*

Тяжко не прикласти цього „геніяльного“ будь-що-будь вислову до автора „Земної Мадонни“—книги нерозумної несучасної, збірки віршів, як це побачимо пізніше в першій мірі розкладових, невиправданих авторовим „горінням“ і великим авторовим талантом—книги, що замикає собою в загальному підсумку три попередні книги того-ж автора, написані в тому-ж дусі — отже книги, що говорить не за придакову, лише за вперто-послідовну лінію авторового викривлення.

Bellua sine capite!

Бестія, що не має очей, що ніколи не бачить світла, що завжди поринає у тьмі, що їй замкнені всі шляхи до кращого, що захлинається власною кровлю і може тільки проклинати!...

Але полішімо тимчасом ці уваги і спробуймо детальніше розібрati останню збірку Маланюка.

Перше, що в цій збірці нас вражає — це, зрештою повсякчасне для Маланюка, але цілком вже незрозуміле в цій останній збірці, виданій аж при кінці року 1934, сплебейщення і опльювання символу України. Україна для Маланюка виступає завжди в образі розхрістаної, всіма гвалтованої повії „розкрита, розхрістана плоть“

*) Юрій Липа. Бій за українську літературу, Ст, 46.

(25), „рабиня, що кожному, хто схоче, віддає дике тіло й мертву душу“ (49), що „під смагливим монгольським лепом“ ховає заражене „проказою тіло“ (38), „покритка“, що в лоні носить „монгольське байстрия“ (75) і т. д.

Йому малюється „лоно голе, що випинається з-під ганчірок“ (55), в історичному минулому він бачить „не бій лиш борсання жіноче під тучним тілом варвара гидкого“ і „пристрасть гвалту пяну“ (62).

Це нестримне хоробливе бажання уявляти собі „фізіольогічно“ історичні процеси і погань-блювати божевільними візіями якихось „містичних coitus‘ів святе імя своєї Батьківщини довело поета до того, що на сторінці 66-їй своєї збірки вміщає він цілий вірш, присвячений „копуляції“ України зо всіма можливими й неможливими українськими ворогами. Починається цей вірш таким „патетичним“ запитанням:

„Хто гвалтував тебе? Безсила,
Безвладна, пяна і німа
Неплодну плоть, убоге тіло
Давала кожному сама“..

А далі наступає цілий потік запінених і ма-
сних „блюзнірств“.

Є тут і „розпуста на розпутті“ і „повія ха-
нів і царів“ і „сонні пестоші султана“ і „байстрю-
ча мати яничар“ і „Пріська гетьмана Петра“...

Не знаю, що думав Маланюк, коли „виригу-
вав“ (інакше цього назвати не можна) оці слова.
Але знаю одне, що сучасному Українцеві напев-
но дуже тяжко й дуже болюче запізнаватися з
такою „запашною“ інтерпретацією української
історії.

Болюче й нестерпно вислухувати йому далі
оті всі „прокляття“, якими по юдівськи прист-
расно жонглює Маланюк в своїй маніякальній,
патольогічній ненависті до України.

„Кляну“ (12), „Проклинаю“ (50), „Будь про-

клята", „Кляну Тебе", „Будь ялова" (51) „В твоє лицце вихаркую прокляття" (50) „Прокляттям, прокляттям ця назва" (65)...

Чимось справді сіоністичним, задушним, може знову надто „фізіольгічним" віє від цих слів Маланюка.

Само собою насувається запитання. Звідки ці „прокляття?" Чи може дадутися вони відчути в площині того раптовного припливу ненависті до української стихії, яку відчували і Куліш, і Франко, і навіть Шевченко?

Але-ж ні! І Куліш, і Франко, і Шевченко були справді самітними. Їх ненависть ішла по лінії великої, творчої, героїчної й розумної любові до своеї Батьківщини. Їх „ненависть" була тільки хвилевим упадком сил, вичерпаніх в несамовитій боротьбі супроти непоборної дійсності. Зараз же вони здіймалися й без пессимізму, радісно, з великою вірою і аскетичним запереченням себе самих приймалися за невдячу, творчу, обраховану лише на далеке майбутнє, працю.

У Маланюка справа складніша. Це не хвилевий упадок сил. Це загальна лінія його творчості. Це спосіб висловити себе. Це його стиль. Це Маланюківщина! Поза ненавистю він просто не може знайти себе. Його „любов" непереконлива. Це трік, технічний спосіб для того, щоби ще сильніше виявити себе згодом в ненависті. До України—єдиної „коханки" на сторінках своєї книжки—простує він з бичем садиста і з слюнявою огиддю всіх прикмет російського мазохизму: „Звивається й корчиться тіло під бичами нещадних образ" (9). „Так страшно пахне кров і піт" (43). „І даремно благають смерти перепалені болем уста" (38)...

Це майже „фізіольгічний акт", відбутий з огидою, з болем, з криком розпачі і мукою нелюдської насолоди десь в важких підземеллях хо-

робливо-понурої, чорної фантазії. „Все маює моя малярія, фантастичний фатальний біль” (53). Ця чорна фантазія, чорна пристрасть, нездорова фізіологічність повсюди. В образах—голі жіночі тіла, брудні, опалені звірячим вогнем пожадання, „спітніла похіть” (43), „гнилою раною—уста” (43) У „чорному степу” жіночі тіла підлягають „мертвому, (некрофілія?) звірю” (76), „відьма сотниківна, мертвa й гарна” напуває серце „чорним ядом” (15). Чорне серце і чорний кольор, багато чорних ночей, безнадійна чорна мертвота. Кольор пиратських прапорів з кістками й мертвовою головою. Кольор вигнанців, проклятих власним суспільством.

Цей „чорний ритм”, це „чорне дихання” зумовлюють, запевне, не менше чорний і безнадійний пессимізм поета. І цей „процес” у нього чисто „фізіологічний”. Це наслідок нестерпних муک, хоробливої україноманії, пожадливих, похапних актів „самогвалтування”. Це „патольогічно” зовсім зрозумілий стан... Це охлялість замученого візіямі своєї фантазії параноїка.

Ніч для нього „як тортура, як сказ” (9), „Не-бо безоке й зимне”, (16) „простір сліпий”, (14) „Німа земля заснула цвінтарем” (14), „Зима співає жалобним гимном” (16), Сонце освітлює „безсилу тишу летаргічних століть” (37), „осінь глуха і зимна” (55), в грудях у нього „порожнеча болю” (24), роки проминають для нього „карю” (68), його дні „втомлені”...

Ідуть „чорні хмари” (30). А він „мов окаянний причаївся і жде” (30). Нічого, нічого вже для нього не залишилося. „Руїна. Руїна. Як фатум, як вирок. Назавше. Навіки. Крізь вир поколінь. І жадного сенсу і жадної міри на тричі покараній, клятій землі” (54). „Ніч, морок, самота,— вигукує він. — Не зрушу, не двигну. На марне. Все дарма” (11). „З обличчям в розтерзаних язвах,

з очима в кривавім тумані" (65) борсається він у власному духовому без силлі, заводить „диким древнім монгольським виттям" (37), кидається й падає, горить, здіймає в проклятті руки, „напружує набряклій кровю зір", вдивляється й нічого не бачить. З запінених уст видирається молитва: „Боже, Боже!" (38). Він вже просить смерти (38). Ні, він не витримає!

Один польський публіцист писав якось в своїй рецензії на книжку Савінкова — Конь Вороной: „Побачимо тут цілий екзотичний окремий світ почувань. Побачимо духовий хаос перестрашеної варварії і всі прикмети російського сатанізму, який раз отулює себе плащем мелянхолії, а згодом з насолодою поринає у крові, раз журиться найбільшим питанням існування людини на землі, згодом тішиться своїм безмежним цинізмом. Так, жуючи в комедії чи трагедії найскрайніших контрастів, цей російський чоловік „вие з болю" і ніколи не знає, кому врешті піддатися: Богові, чи Антихристові". (J. Wasowski. *Wielkie czasy*, 97).

Книжка, яку рецензував польський автор, була написана Росіянином!

Я думаю — читачеві буде ясно, чому ми навели саме цей уривок з його рецензії.

„Хаос перестрашеної варварії і всі прикмети російського сатанізму“.

Саме російського!

...І тут підходимо до кульмінаційного пункту нашої статті.

Маланюк не Українець! Українська мова, Україна і українські історичні перспективи, все це тільки зовнішня шкаралуша, крізь яку постійно, хоч і несвідомо проглядає кирпате й примітивне обличчя „перестрашеної московської варварії". „Не рідний — вигукує він — небіжчик рідний край!"

Справді не рідний!

До України прийшов він з типово російсь-

ким світовідчуванням, „причалив до України”, як говорить Липинський про іншого, спорідненого з ним духом Українця, „з московсько-азіяцьких берегів”. Сприйняв і перетворив своєрідний російський месіянізм, що починається завжди з самоопльовування, а кінчається бунтом проти цілого світу („дебошіріть по рускі” — за висловом Достоєвського) саме в ім'я колись опльованої, а тепер несподівано звеличеної своеї батьківщини.

Що йому Бог, Україна, національні й вселюдські святощі! Для заспокоєння бунту своєї плебейської, варварської крові він на все може наплювати, все проклясти. Згодом він може істериично кричати: „Ні. Не вірю. Не вірю. Не вірю. Буде. Буде. I будемо ми...“ (81). Але це ніяк не доведено й не виправдано його творчістю, де надто багацько „російських“ мук „самобічевання“ і надто мало „української“ віри.

Сидить в нім Леонтьєв й Достоєвський не менше як в кожній іншій людині, отроєній російською культурою. Сидять Карамазовські спроможності „всьо совместіть“ — від ідеалу Содомського до ідеалу Мадонни, сидить врешті неповздергливий суто Бакунінський анархізм.

Тим-то невиправдано, по російськи згучить його: „ще летітиме мертвіо й голо над Москвою наш буряний спів“... (61).

Бо-ж це ті самі настрої (тільки „перелицьовані“), що здіймалися хоча б у Достоєвського після пекучого й ганебного самогвалту і самоопльовування — настрої непримиренної й невиправданої ненависті до Європи — що оформилися потім в також недоведенім, „мертвім і голім буряним співі“ полків Будьонного: дайощ Варшаву!

Це все звідтам, від Росії!

Звідти прокляття, звідти чергування ненависті й любові, звідти „містичні“ садизм і мазохізм, звідти хаос і шал, і розуміння рідної історії в площині „Пугачьовщини“ та „Разіновщини“.

Навіть образ жінки — України, повії і блудниці, що виступає у віршах Маланюка не оригінальний. Де-інде прихильний рецензент Маланюка Юрій Клен пише про нього на сторінках „Вістника”^{*)}:

„Так само колись для Блока його „Незнайомка” приймала риси мадонни, повії, жони, Русі; та сама многолікість, яка в іпостасях своїх стверджує цілковитий паралелізм образів у обох поетів; ті самі татарсько-скитські мотиви, та сама есхатольгічна тема у „Візії” що своїми образами через Блока сягає аж до Вол. Соловьова”.

„Спільність з Блоком — пише він далі — ще яскравіше документується цілим циклем „Кармен і Беатріче”. Подібність — говорить він — не тільки в спільній тематиці, а в стилі, ритмі і образах”.

Від себе додамо далі, що на збірці Маланюка в цілості позначується не тільки спільність з Блоком. Тут є й Гумільов (це ще добре) і Ахматова і Єсенін^{**)} врешті є в цій збірці надто підозріле „зрозуміння” для тематики й ритму... російських романських романсів та співанок Вертинаського. Ті сни про „горбату наречену” (40) про „довгі руки й бліді долоні”, про „карє футро і карі очі” (16), треба визнати, є дуже, „симптоматичні”. А вірш „ти стояла у білім завої, воском плакали білі свічки” (42)! вже цілком просто нагадує Вертинаського: „Ваші пальци пахнут ладаном”. В кожному разі виріс він з того-ж психічного клімату.

Молодий французький письменник Люї Мартен — Шофіє, в своїому, написаному, з великою бравурою, й до речі цілком „нефранцузькому”, есеї „Orgueil, vertu rare“ (гордість — рідка

^{*)} Вістник. 1935, кн. 3 ст. 231.

^{**)} Пор. хоча б «Інтермеццо» на ст. 16, дуже близьке Єсенинові і ритмом, і настроями, і своєрідною мемуарною споглядальністю, і врешті тлінним запахом правдиво-єсеніновської мелянхолії: «Невесела слава, чужина і самотній крик»...

чеснота), вважає за прикмету „комплексу ніжності” акт помстій в „якомусь вибухові ослабленої особистості”, щось, як „невилікувано хворий, який вбиває в спину лікаря ножа”*).

Невилікувано „хворий на Росію” Евген Маланюк робить це з Україною — кидається на неї з ножем за всією науковою своїх російських вчителів.

Прокляття Маланюка саме в тому, що він за добре знає Росію, за міцно вріс в її ґрунт, що занадто тяжко йому від неї відрватися. Його трагедія—це трагедія морального скалічення, це боротьба з самим собою, з тими злими „російськими” силами, які виринають в його душі й формують почування ненависті до рідного краю, це безмірно трагічне змагання зrozуміти незрозумілу йому, юну й чисту епоху українського відродження. Це бунт супроти всього, що не лежить на лінії його неукраїнського відчування, супроти „світlosti”, „суворости” й „мужностi”— отже бунт саме в ім'я свого „комплексу ніжності”...

В молодих українських „гордих” часах, що починають вже віддихати „панським”, з княжої, руської доби завіянним повітрям, в часах відродження нових мужніх і лицарських чеснот, в часах задивлених в стрункість минулого—він, „що,—як сам каже—народивсь між орачів“ не пан, лиш геніяльний раб, „тільки ніж, замість мечів, скермовує добі в безносу морду” (94). На руках його ще тепер „зрадницька кров” (81), а над життям його „кар на горло“.

П'ятнадцять років, що були для нас роками невпинної праці над створенням нового українського Бога, проминули для Маланюка безслідно. Ці роки не дали йому почути світлого співу „українських янголів”, не вбрали його в барвисту й романтичну одіж української сучасності.

*) Louis Martin — Chauffier: „Orgueil, vertu rare“ VU. Nr. 369. 1935 p. ст. 461.

Лиш темний демон спокуси ї пихи пущеного на волю раба — нашептував йому на вухо слова, що млосно ї жаско пахли кровю, бунтом і смертю.

З тими словами йде він і далі в сучасність.

Голий, чорний, „незугарний і страшний”, „виплеканий лихом і викоханий у тьмі” (27) дзвонить цей сучасний Квазімодо на сполох, калатає в дзвін, задихується, хріпить, проклинає, плює ї казиться в своїому „непримиренному лютому гніві” (27). Ось-ось сконає, видушуючи з волохатих грудей, де бється „чорне серце”, останні прокляття, але непогамована звіряча живучість знов здіймає його на ноги і знов, немов Марко Проклятий, немов Вічний Жид, з криком біжить він кудись у тьму, в хаос, в кльоаку, „на дно, де чорний людський діл” (9), знов перед ним „вовкулаки, харі, звірі, личини” (12) і нестерпна візія ним самим розіпятої Батьківщини!..

Поет глухих інстинктів, талант увязнений в тенетах власного трагічного тіла, Прометей, прикутий на все до землі ланцюгами російського духа—він мабуть себе вже не переборе. За ним не має легких кроків молодості, а є „zenіт” і „спів невчасного полудня” (62).

А коли так, коли він не матиме вже сил на те, щоб здійнятися у височінь і спромогтися на нові, гідні свого великого таланту, вислови всеукраїнської правди, коли йому так, як Святополку Чеху в „Піснях Раба”. вже „трудно стримать біль і линути до хмар”, — то хай же українська сучасність відкине його, як поета невластивого своїй епосі, хай на все забудуть його ті з молоді, що дотепер розкривали книги його віршів з пієтизмом для його високої мистецької культури.

Геній, чи тільки талант—однаково. Йому не місце серед тих, яких „величчю своєю, а не бруdom притягує до себе українство” (Липинський).

Б О Р О Т Ъ Б А З К И С Л И Н О Ю

(З приводу книжки Ю. Липи: «Українська Доба»)

Ця невеличка брошура особливо займає нашу увагу. Вона бо є продовженням тих боєвих статей Липи, з яких зложив він свою, голосну вже книгу, присвячену обороні української духовості й великоності української раси. Є вона близкучим підкresленням ідей, які Липа вже здавна проповідує — шуканням дороги до „свого Великого Збірного Українця“, до джерел власної раси.

Брошура ця, як продовження „бою“ Липи за українську духовість, — спрямована своїм вістрям проти „окислителів“ минулого й сучасності України. Цим іменем Липа називає тих українських інтелігентів, що „поступають, як гістеричні діти, що готові нищити все довкола себе з таким трудом здобуте батьками“, що йдуть до української дійсності не як „висловники найглибшого в народі“, а як „самохітні хірурги, запаморочені кабінетники, параграфісти й впiti начитаністю дервіші мозку“. Ці інтелігенти творять атмосферу духової кислотини, де „важко знайти гідність одиниці“ й де „затрачується потрібна духовна традиція“.

Їх характеризує „незадоволення з осіб, по дій, не якесь сильніше почування, не порив, не вольовість, а так собі причіпкова нетерпимість, нехлюйне призвичаення мозку“.

Вони мають свою методу. „Батьком її — пише Липа, — здається був перший український інтелігент Пантелеймон Куліш, далі провадив цю традицію Драгоманів, останньо цвіте вона в доктринерських органах української преси“. Мето-

да ця така: „Береться, як абсолютну правду якусь абстракційну доктрину, порівнюється з живим організмом і, не узнаючи його органічності, картається й карається до схочу. З одного боку „ісламофільство”, чи „козакофобство”, з другого Кулішівське „народе без пуття”. З одного боку „абсолютний динамізм”, з другого Донцівське розливність, дриглястість, сахаринова любов і т. п.”.

Найцікавіше те, що серед окислителів української дійсности знаходить Липа й Дмитра Донцова.

З точки погляду боротьби з „духом кислини” брошуря Липи це безперечно відповідь на книгу Донцова „Наша доба й література”, це відповідь також на статтю того-ж Донцова „Ми й вони”, вміщену в травневому числі „Вістника” за 1936 рік.

Отже в своїй брошурі Липа одверто виступив проти Донцова. Саме проти Донцова, як особи, як одного з найвизначніших українських окислителів, проти Донцівських метод, проти Донцівського способу інтерпретації української дійсности, проти самої ментальності Донцова.

В своєму виступі Липа, як завжди стриманий коректний і суворий, його удари тонкі й майстерні, в нього над Донцовим перевага та-кту й расовости.

Він признає заслуги Донцова, талановитість його „прегарних, зухвалих статтів”. Він об'єктивний. Його об'єктивізм — це об'єктивізм сильної людини, Липа не істерик, він не лементує, не скликає кагалу, не жестикулює, не притягає за вуха своїх спільників для оборони своїх ідей. Він самітний і в нього щляхотна постава вояка, що вміє цінувати прикмети мужності навіть у свого ворога.

Тон Липи спокійний, стиль його злегка згірдливий, злегка іронічний, Липа знає чого він хоче, в чий обороні стає, його випади дошкульні але шляхотні, він дотримує всіх правил фехтунку, не забігає ззаду, просто й сміливо сприймає удари, він не хвилюється, йому стає віддиху, він витримає до кінця.

На тлі цієї характеристики змальовується постать його супротивника.

Ці, Донцов саме не має тої стриманості й расовости, яка ціхує Липу. Це чорна південна людина, з непогамованою жестикуляцією, з брачком міри, з несамовитими вигуками, з властивою всім занадто південним і занадто темношкірим „манією грандіоза”. Він мальовничий, кольоритний, мстивий, маніяцьки-впертий, по жидівськи пристрасний, по східному вразливий.

Як абісинський вояовник він підогриває себе криком, тріскотом бубнів, полумям і димом факелів, з ножем в зубах він кидається в атаку, витрішує очі, нищить все, що на його дорозі, зуспиняється засапаний і бачить, що загнався за далеко.

Він любить кагал, вулицю, позу. Коли на нього нападають, він скликає всіх, щоб були свідками: „Дивіться, дивіться, черговий напад на Вістник! Чергова провокація!” Він борониться так, як борониться жінка. „Ні, в нього немає фалшивого волосся, він не носить корсету, в нього правдива шовкова білизна, він ніколи не зраджував свого чоловіка!” Все це брехня. „Хай не шириться баламутство”. Це інші зраджують своїх чоловіків, він подає прізвища, дати, місця, він захлескується в своїй спліткарській помсті, він порскає слиною, він забуває про все, він готовий опублікувати інтимні листи, розповісти про інтимну розмову, витягнути з гробу власних батьків і поставити їх за свідків своєї „цинотливості”. Він самозако-

ханий, дрібний і вразливий. Він носить в своєму серці тисячі образів. Він не простить найменшого критичного погляду на себе. Він кричить: „геть з моого дому!”, так само, як кричить істерична жінка, коли їй хтось скаже, що в неї за коротка сукня.

Він завжди мав слухність, він ніколи не помилявся, навіть тоді коли був популяризатором Скоропадщини, навіть тоді, коли повставав проти „всеукраїнства” і „синьо-жовтої корогви” під своїм марксистським псевдонімом Дмитра Чорного.

Все це брехня, брехня! — гукає він в юрбі розагітованих ним гімназістів, які, так як він, не знають куди виладувати свій „абсолютний динамізм”.

Конфлікт між ним і Липою мусів повстати вже давно. Адже це конфлікт двох рас, двох світовідчувань, двох характерів і двох відношень до своєї батьківщини.

Але конфлікт цілком назрів щойно тоді, коли Липа видав свою прекрасну книжку „Бій за українську літературу”.

„Вістник” похвалив Липу стримано, крізь зуби видусив кілька загальників і більше до цієї книги не повертається.

Проте, від цієї книги вже було цілком ясно, що розрив Липи з Донцовим неминучий. Липа виявив себе передовсім як небезпечний конкурент, Липа насмілився вийти поза зачароване коло тих можливостей, які „тринадцять” років тому накреслив для своїх співробітників всеукраїнський вождь, папа і основоположник фашизму Дмитро Донцов.

Цього вже було за багацько.

Один мемуарист пише про „незмірну, хоробливу амбіцію, на яку безперечно хорував Махно, що не виносив жадної конкуренції і навіть

натяку на неї. Ніхто мовляв не сміє, не може бути грізніше, ніж він, батько Махно!"*).

Безперечно саме в такій амбіції Донцова треба шукати джерела його виступу супроти Липи.

Використавши неопублікований відчit Липи, він сквално поставив Липу „поза групою співробітників Вістника”, поступивши з ним точнісенько так, як поступив із своїм конкурентом Григорієвим батько Махно.

Ріжниця тільки та одна, що Липа не тільки ухилився від стрілу Махнівського нагану, (чи то пак Донцівського), але на атаку відповів контратакою, видаючи свою близкую брошуру „Українська доба“.

* * *

„Українська доба — говорить, Липа, а не інша, не наша, що це слово так часто стрічаємо в назвах жидівських газет”.

„Бачимо гурток „наших”, що хоче робити експерименти над Україною, бачимо людей, що в імя особистих амбіцій, або й просто інтересів калічать саме поняття її. Бачимо людей, що не рахуються з нічим, а передовсім з гідністю української духовості”.

В аспекті цих міркувань і повстає Липа проти Донцова.

Він закидає Донцову брак довірря до української раси, знання її потреб і зрозуміння її по-кликання.

Він пише, що „Донцов не трактує України, як історичного організму, який розвивається”, що „змістом слова „український” Донцов ставить тільки абсолютний динамізм і досі нічого більше”.

„Донцов є абсолютно неісторичний — пише

*) К. В. Герасименко, Махно. Историк и Современник, кн. III. Берлін 1922 р.

Липа. — В одній із своїх статей в „Шляхах” він окреслив Україну, як „нарід бастард” (байстрюк), механічну мішанину двох сусідніх народів, і більше до окреслення української раси не вертався. Для Донцова неважним є вхопити, уняти українськість аж до її органічних, тисячолітніх глибин, як відновителів традиції гуннів на Угорщині. Цікавим є теж те, що в „Націоналізмі”, найбільше ефектовнім творі Донцова, що трактує про дух української еліти і ділить її розвій на два періоди — провансальський (квіетизм) і фавстівський (динамізм), властиво не вказано дій границя між тими періодами? Не згадано цілком за переломові роки, криваві роки 1917 — 1923! Можна подумати по прочитанні цеї винятково неісторичної, книжки, що чинна боротьба за Україну починається лише від оголошення книжки Донцова, і що до появи голосу Донцова існував лише квіетизм навіть в роках 1917—23. Це власне і є та механістична доктрина застосована до органічної України.

Така доктрина, це — не зміст духовости, це — лише метода. Це — неспокій без гіерархії і без звязку „з ґрунтом і предками”, без того, чого вимагають расистівські теоретики від Морраса аж до Розенберга.

„Неспокій без гіерархії, без звязку з ґрунтом і предками”!

В цьому саме і є Донцовщина, або скоріше в цьому саме і є Донцов і ті Донцовенята, яким він „тринадцять років тому поставив домагання”.

Переходячи з табору до табору Донцов шумить своїми пиратськими прaporами, сіє неспокій, ламає фронти і перелітає на своїх тачанках з місця на місце, часом блискучо розторощить ворога, часом бє по своїх. Динамізм, абсолютний динамізм!

Цитований нами мемуарист писав про Махна:
„він відчуває скажену радість дивлючися на загин квітуших міст. Його очі горять захопленням від вибухів тяжких гарматних набоїв на вулицях міста”.

А де-ж традиція — питается Липа. Де переломові роки „криваві роки 17 — 23”?

Ні, Донцов нікого і нішо не визнає поза собою. Недарма він походить з тих земель України, де розгортає свої „геніяльні” операції незабутній батько Махно.

Українська нація — народ байстрюк, бестія без голови, українська дійсність це „поле абсолютноного квіетизму”.

Нікого, поза ним, нікого перед ним. Леся Українка. Шевченко, ще два-три прізвища.. Все знівелльовано і обєднано під проводом Донцова. Всі, як пише Липа, лише „принагідні ілюстрації його доктрини”, „своєрідні виконавці за вказівками формулки”. Донцов нічого не знаходить в минулому, нічого не шукає. Він не відкрив Хмельницького так, як відкрив його Липинський, „він не прочуває, не хоче прочувати творення духових підстав нації” так, як прочуває це Липа. Для нього мертві великі й кремезні княжі часи, для нього не існує, оживлене тисячами непомітних героїв, бурхливе море козацької історії.

„Можливо що він (Махно) — пише той же мемуарист — йшов лише за своєю потребою бути всюди першим і просто не зносив поруч себе тих, що могли б чим-небудь вибитися перед ним”.

Донцов хоче все починати від себе, стати альфою і омегою українства, відкинути все те, що не було звязане з його особою.

Тому він органічно не сприймає минулого, тому негує часи революції, тому видає свою кошмарну, ганебну книжку „Підстави нашої політи-

ки“, тому не може дібачити великого національного вогню в роках українських визвольних змагань. Тому врешті він, ведучи свою „антимосковську“ лінію рекламиє лише себе і ні словом не згадує про Того, Кому завдячує можливість писати про „нашу добу“, про Того, з Чиїм іменем звязана вся активна боротьба України, Чиє ім'я ще й досі гремить і переливається кровю на українських степах. Один раз тільки він написав про Нього статтю з нагоди Його трагічної смерті, де окреслив Його смерть, як смерть „тої, чи іншої людини“ й більше до цієї теми не вертався. Симон Петлюра був за великий конкурент для нього, щоб він міг собі позволити на цитування його імені.

Конкуренти! Всі біографії визначних українських людей є конкуренційні. Конкуренційним є українське минуле, і недавня доба визвольних змагань, де люди насмілилися пролити кров не за рецептю Донцова. Конкуренційною є поява визначних патріотів (Іван Липа), що ще перед війною вірили в самостійну Україну, конкуренційною є кожна найменша деталь, що могла б позитивно освітлити Україну і справу українську без співучасти його, Донцова.

Це фатальне, нерозумне відношення до рідного минулого, це замовчування найблискучіших часів української історії, часів що тільки одні зродили ту „нашу добу“, про яку так багацько пише Донцов, обнижує вартість ідей, пропагованих ним, робить з нього спекулянта й комівояжера, що привозить до рідного краю прібки високовартісних закордонних товарів лише для власного збагачення.

Характеризуючи Донцова, пише Липа: „Україна не може бути засобом для абстракції, хочби й блискотливої і гордість Українця зроджена власне тими занедбаними Донцовим великими ро-

ками не приймає доктрини безцільного динамізму".

Гордість Україця — скажемо ми — вимагає від людей, що беруться формувати українську психіку і стають в позу вчителів та провідників народу, позитивного, повного любові, а не зненависті ставлення до рідного краю. „*Wódz każdy — pisał kiedyś Piłsudski — wszystkie wątpliwości zdusić w sobie musi i zachować dla siebie, a dać innym pewność siebie, siłę wytrwania w najcięższych chwilach*“.

„Від Донцова-полеміста— пише Липа— читач жде будівництва духових підстав... змісту слова український і українська доба... шукає в нього за позитивним окресленням української сили...“

Нічого цього не знаходить. І читач починає розуміти, що цілий час стояти оберненим очима на змальованій Донцовим захід і побожно дивитися як завойовує чужу Абісинію, чужий Муссоліні, хапати із скавулінням охлапи чужої мудрости і в той же час смагати самих себе стисло за прикладом Чаадаєва, нищити всіх українських „конкурентів“, які „не можуть бути грізніші“, ніж він баткко Донцов — це річ негідна сучасного Українця. Це шкідливе теоретизування, це „*mauvais genre*“ доробкевича, що влаштовує собі зовнішнє життя за прикладом недосяжних для нього „великих панів“, що нагромаджує без системи чужі бронзи, порцеляни, портрети чужих предків і оправлені в золото й шкрупу книжки в чужих незнаних йому мовах, і врешті під тягарем усього цього мотлоху затрачує власне обличчя, губить ті нитки, які звязують його з власною землею і з кровлю його предків.

Розправляючися з „малоросами“ ріжних відтінків і епох пише Донцов в своїй статті „Коли вмирає легенда“ (Вістник. Кн. 4. 1936 р.):

„Убійники своєї легенди ї творці чужої Вороги рідного фанатизму ї герольди імпортованого!“

Це окреслення, що ним він характеризує своїх ворогів, можна прикласти й до нього самого.

Чи не є убійником своєї легенди і творцем чужої Донцов, який видає брошури про Гітлерів, Муссоліні, Ляроків і Штейнів і нічого не згадує про героїчні постаті українського минулого? Чи не є він убійником своєї легенди, публікуючи статі Мухина, стягаючи з підесталу великого українського історика, обливаючи болотом епоху визвольної боротьби, з дбайливістю жандармського слідчого витягаючи всі, нікому не потрібні, бруди, колишнього рослинного „імперського“ життя і врешті рекламиуючи себе самого, як взір до наслідування для молодої генерації. О, це останнє, рекламиувати себе, творити легенду з себе самого — це він потрапить досконало. Він сквапно винотує, все, що тільки про нього пишеsovітська преса, він пригадає читачам, що про нього 30 років тому говорив Мілюков він опублікує в своєму органі кожний похвальний лист на свою адресу, він навіть скромної непомітно вмістить в одному із своїх видань карикатуру на себе, він розреклямує найдрібнішу критику на свої писання, як нечуваний напад на великого ї заслуженого провідника народу, він напише, як він „ставить домагання“, як по довшій перерві по Шевченку він перший і його учні підносять прапор „трагічного оптимізму“ і як він впливає на „формовання думок співзвучних елементів обаполи кордону“.

Так він рекламиує себе і тих що з ним.

Але тисячі мертвих домагаються не реклами, а признання. Тисячі суворих, вояцьких рук витягаються до української душі й хотять, щоб

вона прийняла ту кров, якою вони зросили рідну землю. Нація потребує культу героїв, Українець, що виріс під час визвольних змагань не хоче тільки одного словесництва, ні, його не пройме, не захопить розреклямований Донцовим поет, що мав щастя бути сотником Української Армії і що все ж скиглить про „горобину ніч“ нашого лихоліття, ніч „зневаги, гвалту й мук“. Може це й правда, що перед тим, як будувати, треба „викорчовувати, виполоти й вичистити місце“, але не можна цього робити з азіятським розгоном, з хижістю сарани, яка все до щенту зідає, не можна цього робити тільки для одного „спорту“, мовляв „коль рубіть так уж сплеча“. І власну будову треба будувати з власного матеріалу на рідному ґрунті й на давніх фундаментах, треба знаходити власних архітектів і виповнити власними простріляними тілами ті рови, що ними поорало українську землю безкриваве й бездіяльне XIX століття.

Кожний козак Української Армії може запитати автора памфletів на українську революцію, автора книги про „нашу добу“:

Де ж ти був, цивільний щуре, тоді, коли ми проливали кров. Чому нічого про тебе не було чути тоді, коли греміли гармати.

Ти сидів тоді закордоном, пив віденську каву, займався сплітками й інтригами і лаштував свої плюгаві, мстиві особисто, памфлєти на „простонародню республіку“, за яку ми лягали трупом.

Ти не підставляв своєї голови під кулі, і ти взагалі ніколи не працював активно для держави, яку ми творили, ти вийшов на політичну арену вже тоді, коли стих брязкіт нашої зброї.

Тепер ти пропагуєш чин для чину і говориш про „невеличку кумпанію“, з якою хочеш починати будування України. Але ти нічого не

говориш про нас і про тих, що нас вели до бою. Ти нічого не говориш про ту правдиву Україну, яка ще й досі бореться за ту ідею, за яку боролися ми з ім'ям нашого Вождя на устах.

Ти не маєш нічого святого, бо ти нічого не здобував кровю. Ти не звик нікого шанувати, бо ти ніколи не ділив свого життя із товарищами зброї. Ти, короткозорий цивілю і газетяре, сіяти вміеш тільки неспокій і анархію і коли б ти був серед нас, ти запевне створив би власний загін і ніколи не скотів би скоритися військовій дисципліні.

*

Кінчаючи свою брошуру про „українських окислителів“ пише Липа:

„...Не справа подробиць і слів, а справа діл — важна... Замість причинок до mrій і слів, шукаймо консеквентних чинів і ділання. І знайдемо їх всупереч усім бідьканням української кислини. Бо український чин часто є мовчазний. Відкиньмо заслону неприхильності. За нею побачимо мовчазну відданість.

„Мовчазна Відданість! Нарешті маємо в сучасних Українцах крім інтелігентського теоретизування інший виразний духовий елемент. Він є ціквою щоденного українського життя. Він іде в парі з негативними елементами і є їх шляхотним запереченням, підставою гордости.

„Окислитель бундючно підгреслює: „дійсно владні натури були в нас тільки вісімсот літ тому“. — Hi, відповідає Мовчазна Відданість, ще недавно падали такі Українці. Чи ви добре пізнати їх? Чи ви, теоретики, в грязі ї крові боротьби відділили те українське, що — тривале, безсмертне? Чи в своїх працях в імя особистих відрухів і нашвидку позичених теор-

рій ви не відкидали змісту нації, — крови і заслуг?

„Вгляньмося в сильветки довкола, в тих, що приймають життя в його цілім трагізмі і вірі, а однак мовчазні, спокійні, витривалі: недавно армія, тепер церква, кооперація, еміграція, сучасне село, нове місто, — скільки іх тих Українців, сірих, незнаних, небалакучих, але опромінених поезією служби своїй расі! Проходять життя без слів. Вмирають, може встигнувши тільки сказати перед смертю (як сказав один галицький старшина, вмираючи на тиф десь коло Вінниці): „Щож, умираю спокійно, — я виконав все те, що до мене належало“.

Стільки говорить Липа. Вірою в нову Мовчанну Віданість Українця, яка не піддається темним намовам українських окислителів він кінчає свою брошурою.

Не для розколу їй не з особистих міркувань (як це у нас часто робиться) він написав її.

Він написав її, як „людина своєї раси“, що хоче служити їй „опромінений поезією“ цієї служби.

Він поставив тільки точки над „ї“ над тими фактами і зявищами нашої дійсності, над якими новий тип Українця вже давно мусить задуматися.

Нам мало що доведеться докинути до цієї брошури.

Хіба тільки одне: — тут при кінці висвітлити остаточно і наше становище до Донцова та Донцовщини, поставити крапки над тими питаннями, які ми не раз порушували на сторінках журналу „Ми“.

Мусимо ствердити:

Ми не виступаємо проти тих ідей, які Донцов кольпортує на нашому ґрунті, ми виступаємо лише проти самого Донцова, проти його

шкідливого темпераменту, проти того Донцова, що намагається власною автореклямою і рівночасним пониженням всіх т. зв. „конкурентів“ піднести себе на постумент вождя, проти Донцова „гієни“ (вжиймо раз його словництва), яка жерує на політичних трупах (Драгоманов) і мертвих (Грушевський), проти Донцова сліпця, який не може бачити в Україні нічого позитивного і який велике й глибоке питання українське звести хоче до нахабної формули: „Україна *c'est moi*“.

І врешті виступаємо проти Донцова спекулянта, який, немов перський шах свої ордери — видає патенти на націоналістів і патріотів, очернє, або обілює людей і все тільки через те, що став припадково власником журналу.

Тільки через те, бо ніколи памфлетист, хоч який би він був здібний і блискучий не може стати всенациональним авторитетом, не сміє зайняти становища провідника нації.

Зокрема тоді, коли власною біографією і власним чином свого життя не може довести, що служив своєму народові, а лише те може довести, що ціле своє життя служив собі самому і своїй особистій карієрі.

З М И С Т.

ст.

Вступне слово	V
Лемент у гетті	1
Поет тьми і хаосу	43
Боротьба з кислиною	64